

**UCHWAŁA NR XXXII/194/17
RADY GMINY RADZIŁÓW**

z dnia 27 stycznia 2017 r.

w sprawie zatwierdzenia Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Radziłów na lata 2017-2027

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 08 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 poz. 446) uchwala się, co następuje:

§ 1. Zatwierdza się Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Radziłów na lata 2017-2027 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy

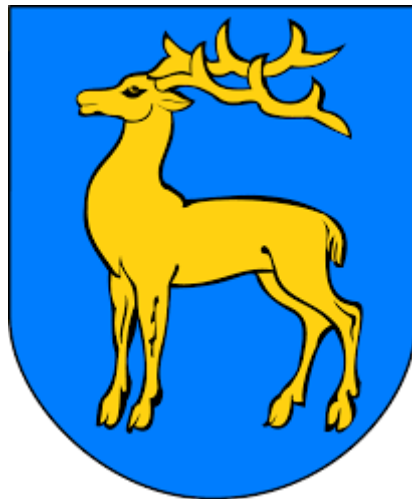
Elżbieta Klimaszewska

Załącznik do Uchwały Nr XXXII/194/17
Rady Gminy Radziłów
z dnia 27 stycznia 2017 r.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO

GMINY RADZIŁÓW

NA LATA 2017 – 2027

SPIS TREŚCI

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY RADZIŁÓW

7

I.	OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO	3
II.	AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO - GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM PLANU	3
	1. Ogólna charakterystyka gminy	3
	2. Sytuacja społeczna	12
	3. Infrastruktura techniczna	21
	4. Produkcja rolna	26
	5. Lasy i obszary leśne	28
	6. Turystyka i środowisko.....	29
III.	ANALIZA SWOT	36
IV.	PODSTAWOWE CZYNNIKI ROZWOJU	41
	1. Uwarunkowania wspierające rozwój gminy.....	41
	2. Uwarunkowania hamujące rozwój gminy.....	43
	3. Podstawowe problemy do rozwiązania	45
V.	Planowane zadania i projekty inwestycyjne w okresie 2017-2027	46
	4. Określenie kryteriów kolejności projektów.....	58
	5. Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy.....	59
	6. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Planu Rozwoju Lokalnego	61
	7. Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie województwa	63
VI.	SYSTEM WDRAŻANIA	64
VII.	METODY MONITOROWANIA, OCENY I KONSULTACJI SPOŁECZNYCH.	65
	1. System monitorowania Planu Rozwoju Lokalnego	66
	2. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi.	66
	3. Public Relations planu	67

I. OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

Przedmiotem opracowania Planu Rozwoju Lokalnego jest Gmina Radziłów. Zakres planu obejmuje uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju lokalnego gminy na lata 2017 - 2027.

II. AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO - GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM PLANU

1. Ogólna charakterystyka gminy

1.1. Historia

Radziłów to siedziba władz gminnych położona na dużej wyspie otoczonej bagnami Wisły i Słuczy przy ujściu Słuczy do Kubry, w odległości 27 km od Grajewa w południowo-wschodniej części powiatu. Pierwsze wzmianki o Radziłowie pochodzą z 1444 roku. W przeszłości był znacznym miastem książęcym, a później królewskim, siedzibą sądu ziemskiego i powiatu radziłowskiego w Ziemi Wiskiej, istniejącego od 1548 r. do III rozbioru Polski w 1795 r. Przywilej lokacyjny wystawiony dnia 9 maja 1466 r. przez Księcia Konrada III Mazowieckiego nadawał miejscowości prawo chełmińskie, postrzygalnię i wagę z przeznaczeniem dochodów na naprawę młyna. Przywilej ten ustanowił czynsz w wysokości pół kopy groszy, 3 korców pszenicy, 6 korców owsa rocznie z każdej włóki; nakazywał także płacić swadziebne oraz odpowiednie sumy na wykup Księcia z niewoli, a ziem książęcych z zastawu, zobowiązywał mieszczan do opatrywania grobli i młyna książęcego na Słuczy. W latach 1548 -1795 Radziłów był siedzibą powiatu oraz sądu ziemskiego. Układ przestrzenny Radziłowa zachował się do dnia dzisiejszego, zmieniał się jedynie poprzez zabudowywanie wylotów ulic, których przybywało wraz z liczbą mieszkańców miasta. Zachowała się część historycznej zabudowy i cennych zabytków. Ludność trudniła się tu rolnictwem i taki charakter gminy pozostał do dnia dzisiejszego. Zachowały się jeszcze niektóre z dawnych obiektów służących rolnictwu, jak młyn wodny w Karwowie, który funkcjonuje do dziś.

W roku 1870 Radziłów utracił prawa miejskie. Obecnie jest siedzibą Urzędu Gminy i liczy 1201 mieszkańców. Organizacją, która ma w gminie Radziłów udokumentowaną działalność sięgającą XIX wieku (ok. 1860 roku) jest Ochotnicza Straż Pożarna w Radziłowie. Do tej pory wszelkie informacje o działalności OSP z okresu od 1957 roku do

1966 można znaleźć w książce protokołów zgromadzeń ogólnych i posiedzeń komendy straży Komendy Ochotniczej Straży Pożarnej w Radziłowie.

Znaczna część gminy znajduje się na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego oraz w jego otulinie, co determinuje rolniczy charakter gospodarki gminy nastawiony na poszanowanie walorów i bioróżnorodności ekosystemu.

1.2 Sytuacja geograficzna

Gmina Radziłów leży w południowej części powiatu grajewskiego, w województwie podlaskim. Graniczy z następującymi gminami: Wąsosz, Grajewo, Goniądz, Trzciannie, Jedwabne i Przytuły. Położona jest w obszarze Zielonych Płuc Polski. Zajmuje obszar 19 938 ha. Sieć osadniczą gminy tworzą 34 miejscowości wiejskie, w których na dzień 31 grudnia 2015 r. zamieszkiwało 5029 mieszkańców. Najliczniej zamieszkanymi sołectwami są Słucz, Klimaszewnica, Glinki, Okrasin i Karwowo liczące 202 - 556 mieszkańców. Głównym szlakiem komunikacyjnym jest droga wojewódzka relacji Łomża - Jedwabne - Osowiec. Znaczna część gminy znajduje się w Biebrzańskim Parku Narodowym oraz w jego otulinie.

Miejscowości wchodzące w skład gminy Radziłów:

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba mieszkańców
1	Barwiki	78
2	Borawskie-Awissa	152
3	Brychy	73
4	Brodowo	48
5	Czachy	68
6	Czerwonki	134
7	Dębówka	34
8	Dusze	12
9	Janowo	36
10	Glinki	214
11	Klimaszewnica	556
12	Karwowo	254
13	Kieljany	79
14	Konopki-Awissa	49
15	Konopki	30
16	Kramarzewo	70
17	Kownatki	137
18	Łoje-Awissa	151

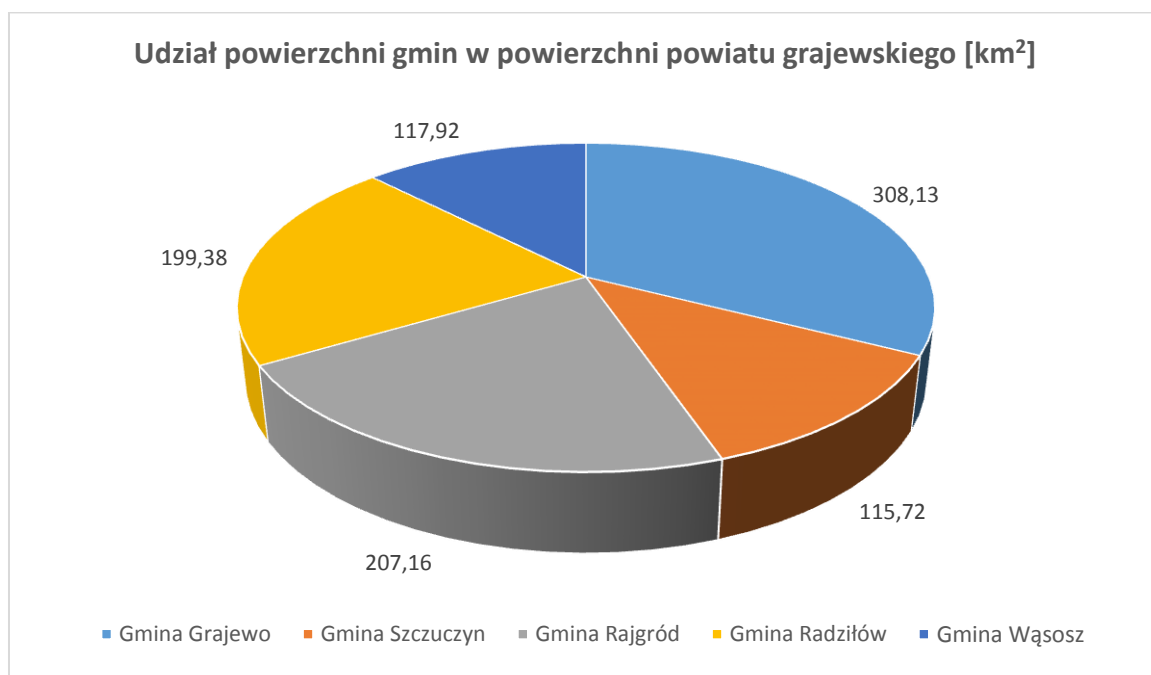
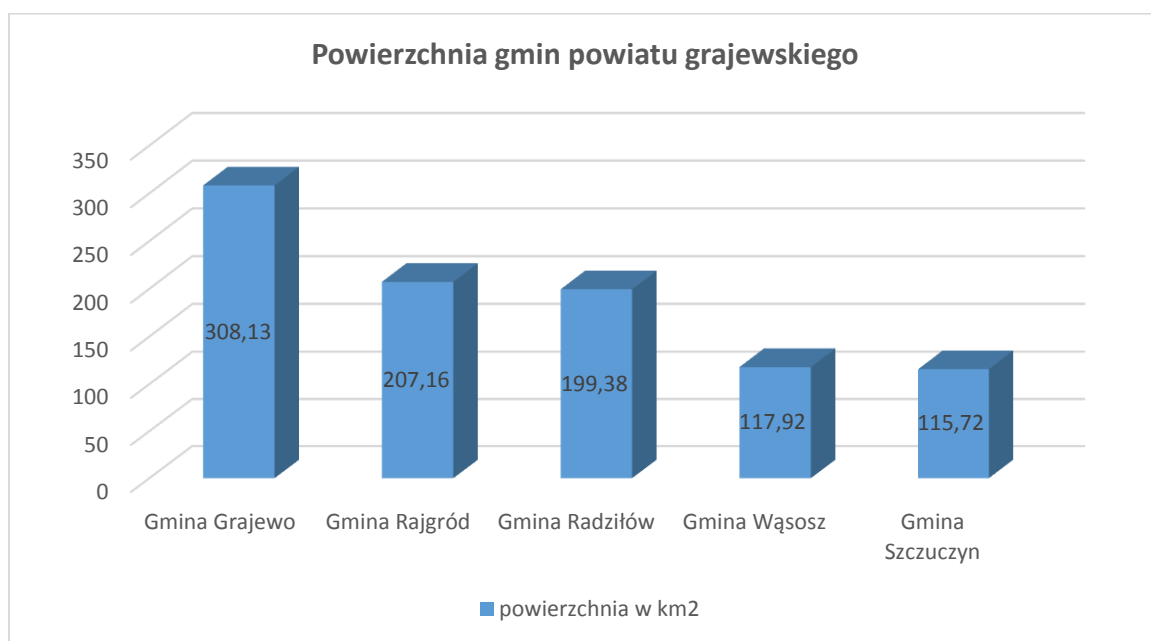
19	Mścichy	265
20	Mikuty	50
21	Okrasin	202
22	Ostrowik	44
23	Racibory	105
24	Rydzewo-Pieniążek	81
25	Rydzewo Szlacheckie	111
26	Sośnia	6
27	Święcienin	147
28	Słucz	419
29	Szłasy	20
30	Szyjki	22
31	Wiązownica	76
32	Wypychy	65
33	Zakrzewo	156
34	Radziłów	1085
	ŁĄCZNIE	5029

Tabela 1. Stan ludności zameldowanej na pobyt stały na 31 grudnia 2015 r.

Miejscowości leżące w otulinie Biebrzańskiego Parku Narodowego to: Brychy, Łoje - Awissa, Radziłów, Karwowo, Ostrowik, Okrasin, Mścichy, Klimaszewnica. Na jedną miejscowość przypada średnio 147 osób, tj. mniej więcej tyle, co przeciętnie w województwie (129 osób). Rozmieszczenie sieci osadniczej jest nierównomierne, co wynika z uwarunkowań geograficznych obszaru gminy. Teren parku narodowego i doliny Biebrzy jest słabo

zaludniony. Większość wsi małych i najmniejszych położona jest w zachodniej części gminy, natomiast wsi większych - w części północnej i wschodniej.

Pod względem obszarowym gmina Radziłów jest jedną z rozleglejszych w powiecie, zajmując obszar 19 938 ha, co stanowi 20,62% powierzchni powiatu i 0,99 % powierzchni województwa. Pod względem ilości mieszkańców gmina jest stosunkowo słabo zaludniona, zamieszkuje ją 10,84% ludności powiatu i 0,45% ludności województwa.

1.3 Budowa geologiczna

We wschodniej części gminy dominują płaskie równiny torfowiskowe. Podobny charakter ma część środkowa gminy, w której znajduje się dolina rzeki Wissy. Pozostały obszar gminy zdominowany jest przez płaską i falistą morenę denną. Niewielkie powierzchnie zajmowane są przez wzgórza niskie o genezie kemowej.

Podłoże krystaliczne budują przeważnie gnejsy i kwarcyty występujące na głębokości ponad 500 m. Na całym obszarze nie występują utwory ery paleozoicznej. Na skałach prekambriu zalegają utwory jury środkowej i jury górnej wykształcone w postaci wapieni, mułowców, margli ilastych, iłowców i piasków. Brakuje utworów jury dolnej i kredy dolnej. Kredę środkową reprezentują piaski kwarcytowe i glaukonitowe, iłowce i mułowce, natomiast kredę górną - kreda piszcząca, margle, piaski glaukonitowe i piaskowce. Utwory kredowe są przykryte na całym obszarze przez utwory trzeciorzędowe.

W zachodniej i środkowej części basenu Dolnego Biebrzy wykształcił się duży kompleks torfowisk. Nieco mniejsze powierzchniowo są torfowiska w sąsiedztwie poziomu mineralnego Osowiec - Nowa Wieś. Przeważają złoża do 1,5 m miąższości, jedynie w okolicach Sośni miąższość pokładów wzrasta do 2-3 m, a na obszarze położonym na północny wschód od miejscowości Mścichy torfy osiągają grubość 4 m. Torfy zalegają na piaszczystym podłożu mineralnym, niekiedy na gytii (jej miąższość nie przekracza 1 m). Budowa złóż torfowych jest zróżnicowana. Na odcinku między Osowcem a dopływem Biebrzy - Wissą przeważają torfy trzcinowe. Jedynie w sąsiedztwie Klimaszewnicy dominują torfy mszysto-darniowe przykryte torfami turzycowiskowymi. Przeważającą środkową część złoża budują w spągu torfy łożowe z odłożonymi wyżej torfami turzycowiskowymi lub mechowiskowymi. W zawydmionej zachodniej części poziomu rozwinęły się na niewielkich powierzchniach torfowiska wysokie o małej miąższości (do 1,25 m).

1.4 Surowce naturalne

Na obszarze gminy zarejestrowano dziewięć złóż torfowych o sumarycznej powierzchni 720,4 ha. Występują tam pokłady torfów turzycowych, trzcinowych i drzewnych. We wschodniej części gminy znajduje się największe złożo torfów trzcinowych o

nazwie Bagno Biebrzańskie, o zasobach bilansowych 21506 tys. m³. Na terenie gminy istnieją stare wykopaliska. Złoża surowców naturalnych występują w nieznacznym ilościach.

1.5 Wody powierzchniowe

Obszar gminy położony jest w obrębie zlewni rzeki Biebrzy z jej prawobrzeżnymi dopływami: Klimaszewnicą i Wissą. Zasadniczą część zlewni stanowi wysłana torfami dolina Biebrzy z meandrującym korytem i licznymi starorzeczami.

Ze względu na unikalne walory przyrodnicze, w 1993 roku na tym obszarze utworzono Biebrzański Park Narodowy (największy w Polsce), obejmujący Kotlinę Biebrzy wraz z fragmentami jej dopływów. Główne dopływy Biebrzy to: Sidra, Kropiwna, Kamienna, Brzozówka, Kosódka, Biebla, Czarna Struga, Nurka, Niedźwiedzica, Lebedzianka, Jastrzębianka, Kopytkówka, Rospuda-Netta wraz z Kanałem Augustowskim, Lega - Jegrznia, Ełk, Klimaszewnica i Wissa. Wissa ma częściowo uregulowane koryto, płynie szeroką, zatorfioną doliną. Poniżej Karwowa po połączeniu z prawym dopływem - Matlakiem (Radziłówką), wpada do Biebrzy. Matlak powyżej Radziłowa przejawia z prawego brzegu wody dopływu spod Wiązownicy i poniżej jego rzeki Przytulanki.

1.6 Wody podziemne

Wody podziemne stanowią główne źródło zaopatrzenia w wodę ludności gminy Radziłów. Sieć wodociągowa na terenie gminy jest rozbudowana, zaopatrzenie w wodę prowadzone jest w oparciu o cztery ujęcia wód podziemnych: Zaopatrzenie w wodę Gminy odbywa się z czterech ujęć wodnych tj. z hydroforni w Łojach-Awissa, w Słuczu, w Świącieninie, oraz w Radziłowie.

Wody przypowierzchniowe stanowiące pierwszy poziom wodonośny cechuje się dużą zmiennością występowania zwierciadła wody - od kilku do kilkunastu metrów na wysoczyźnie, zaś tuż pod powierzchnią w dolinach cieków wodnych. Wody przypowierzchniowe są najbardziej narażone na zanieczyszczenia pochodzenia organicznego i pochodne stosowanych środków ochrony roślin. Z tego względu nie powinny stanowić źródła zaopatrzenia w wodę ludności, jakkolwiek większość studni kopanych użytkowanych na terenie gminy zawiera wodę właśnie z tego poziomu.

Głębiej występują trzy warstwy wodonośne: piętro czwartorzędowe, trzeciorzędowe i kredowe. Utwory czwartorzędowe tworzą wielowarstwowy zbiornik wód podziemnych, w którym piaszczysto-żwirowe warstwy wodonośne rozdzielają warstwy słabo przepuszczalnych glin zwałowych. Warstwy wodonośne mają najczęściej miąższość rzędu 20-40 m i występują na głębokościach od około 50 do 150 m.

1.7 Warunki klimatyczne

Gmina Radziłów podobnie jak cały obszar Polski leży w strefie klimatu przejściowego. Podstawowym wskaźnikiem klimatu są: temperatura powietrza i opady. Na terenie gminy Radziłów ścierają się granice wpływów klimatu kontynentalnego i oceanicznego. Cechą typową jest długa zima i krótkie przedwiośnie, stosunkowo krótki okres wegetacji i najniższa na niżu średnia roczna temperatura. Gmina leży w najzimniejszym po górach regionie Polski. Zima trwa 100-120 dni. Maksymalne temperatury notuje się w sierpniu (35,1°C), minima temperatury występują w styczniu (najniższa notowana to -35,6°C), okres bez przymrozków - 72 dni.

- temperatury:
 - średnia roczna: 6,5 st. C
 - najcieplejszy miesiąc: lipiec 17,7 st. C
 - najzimniejszy miesiąc: luty -5,0 st. C
 - ilość dni o średniej temp. poniżej 0 st. C: 58
 - ilość dni o średniej temp. powyżej 25 st. C:
- okres wegetacji: 190 - 200 dni (kwiecień do października)
- wilgotność względna roczna 83%
- średni roczny opad 550 -700 mm maksimum przypada na lipiec i wynosi 97,4 mm, w roku występuje 144 dni z opadami, z tego aż 82 w okresie wegetacji.
- średnia prędkość wiatru 4,5 m/s, wiatry wieją głównie z zachodu (latem) oraz wschodu (zimą).

1.8 Walory przyrodnicze

Dużą część gminy zajmuje Biebrzański Park Narodowy. Został on utworzony w 1993 r i jest największym parkiem narodowym w Polsce, zajmuje 59223 ha powierzchni. Obszary leśne w Parku zajmują 15547 ha, grunty rolne - 18182 ha, a nieużytki - Bagna Biebrzańskie, (najbardziej cenne przyrodniczo ekosystemy) - 25494 ha. Biebrzański Park Narodowy chroni rozległe i prawie niezmienione dolinowe torfowiska z unikalną różnorodnością gatunków roślin, ptaków i innych zwierząt oraz naturalnych ekosystemów. Dolina Biebrzy jest bardzo ważnym miejscem gniazdowania, żerowania i odpoczynku dla ptactwa wodno-błotnego, toteż w roku 1995 została wpisana na listę siedlisk konwencji dot. obszarów mokradłowych o międzynarodowym znaczeniu, zwłaszcza jako środowiska życia ptactwa wodno-błotnego. BPN jest na liście Konwencji Ramsarskiej.

Park leży w geobotanicznej krainie zwanej Kotliną Biebrzańską a ta należy do Działu Północnego. Jedną z jego charakterystycznych cech florystycznych jest dominacja świerka i duży udział gatunków borealnych i reliktyw glacialnych: brzoza niska, trzcinnik prosty, turzyca strunowa, turzyca życicowa, bażyna czarna, bagno zwyczajne, żurawina błotna, gnidosz królewski, tłustosz pospolity, wielosił błękitny, wierzba lapońska, skalnica torfowiskowa, niebielistka trwała, wełnianeczka alpejska, borówka bagienna i szereg mszaków.

Flora jest tu równie bogata i porównywalna z podobnymi obszarami terenów sąsiednich. Występuje tu ponad 900 gatunków roślin naczyniowych, w tym ponad 800 w granicach Parku. Stwierdzono 53 gatunki podlegające ochronie całkowitej i 13 pod ochroną częściową. 45 gatunków tu występujących znalazło się na "Czerwonej liście roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce". Do najrzadszych gatunków należą: zanokcica zielona, skrzyp pstry, widłak wroniec, rosiczka długolistna, wąkrotka zwyczajna, tłustosz zwyczajny, płesznik zwyczajny, zaraza niebieska, niebielistka trwała, szachownica kostkowata, kosaciec bezlistny oraz 18 gatunków storczyków z najokazalszym krajowym gatunkiem obuwikiem pospolitym (najliczniejsza w Polsce populacja !). Do najbardziej interesujących pod względem bogactwa florystycznego siedlisk zaliczyć należy obok mechowisk turzycowych - mineralne wyniesienia "grądy".

1.9 Fauna

Rozległość obszaru, jego pierwotność i odmienność sprawiają, że w dolinie Biebrzy zachowała się specyficzna fauna w dużym stopniu związana z naturalnymi ekosystemami bagiennymi i wodnymi. Stwierdzono tu obecność 48 gatunków ssaków, m.in. 10 gatunków nietoperzy - w Twierdzy Osowiec obserwowano największe w Polsce północno-wschodniej skupiska kolonii zimujących nietoperzy.

Wśród drobnych ssaków uwagę zwraca pospolitość i wysokie zagęszczenie normika północnego *Microtus oeconomus*, świadcząca o specyfice środowisk bagiennych.

Z pozostałych ssaków na uwagę zasługują: wilk, wydra, łos i bóbr. Znajduje się tu największa w kraju ostoja łosia (ok. 400 sztuk). Reintrodukowany po ostatniej wojnie bóbr jest obecnie zwierzęciem pospolitym.

- 271 gatunków ptaków, w tym ponad 180 lęgowych.
- 36 gatunków ryb (są tu zatem znakomite warunki do namiętnego wędkowania), oraz wielką rzadkość: minoga ukraińskiego - gatunku charakterystycznego dla wschodniej części Morza Czarnego,
- 5 gatunków gadów oraz 12 gatunków płazów.
- ponad 700 gat. motyli, w tym 94 gatunki motyli dziennych.
- 448 gatunków pająków, (71 - gatunki rzadkie, a 10 gatunków pająków) znanych jest tylko stąd.
- ponad 500 gatunków chrząszczy, 42 gat. chruścików i 19 gat. pijawek.

2. Sytuacja społeczna

2.1 Uwarunkowania demograficzne

Podstawowymi czynnikami wpływającymi na rozwój demograficzny są: tendencje w ruchu naturalnym i migracyjnym, struktura wieku i płci oraz tempo i charakter rozwoju gospodarczego.

Na podstawie przeprowadzonych analiz ustalono, że znaczna część wymienionych czynników w gminie Radziłów kształtuje się niekorzystnie. Według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r. gmina liczyła 5029 mieszkańców, co stanowiło 10,48 % ogółu mieszkańców powiatu

grajewskiego i 0,43 % mieszkańców województwa podlaskiego. Zauważalna jest wyraźna tendencja spadkowa jeśli chodzi o liczbę ludności gminy.

W porównaniu z rokiem 2006, kiedy liczba ludności wynosiła 5482 osoby, w przeciągu dekady (w 2016 r.) liczba ludności spadła aż o 383 osoby.

Gęstość zaludnienia gminy Radziłów jest nierównomierna, co wynika z rozmieszczenia ośrodków wiejskich. Średnia gęstość zaludnienia na obszarze gminy wynosi ok. 25 osób na 1 km² i jest niższa niż w województwie (59 osób/km², a na terenach wiejskich 26 osób/km²) i od średniej powiatu - 51,61 os/km².

W latach 1990 - 1998 miał miejsce regres demograficzny w Gminie Radziłów, który był spowodowany odpływem ludności, spadkiem przyrostu naturalnego oraz procesem starzenia się mieszkańców obszarów wiejskich. Gmina Radziłów liczy 5029 mieszkańców, z czego ponad połowę (2726 osób) stanowią mężczyźni, podczas gdy tendencje wojewódzkie i ogólnopolskie są odwrotne - przeważają swą liczbą kobiety. Od kilku lat obserwowany jest regres demograficzny, wynikający zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego jak i migracji ludności.

Ludność gminy jest relatywnie młoda, jednak odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym spada z biegiem ostatnich lat. Problemem malejącej populacji gminy (typowym dla obszaru całego województwa) jest brak perspektyw zatrudnienia i rozwoju dla części ludzi w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym.

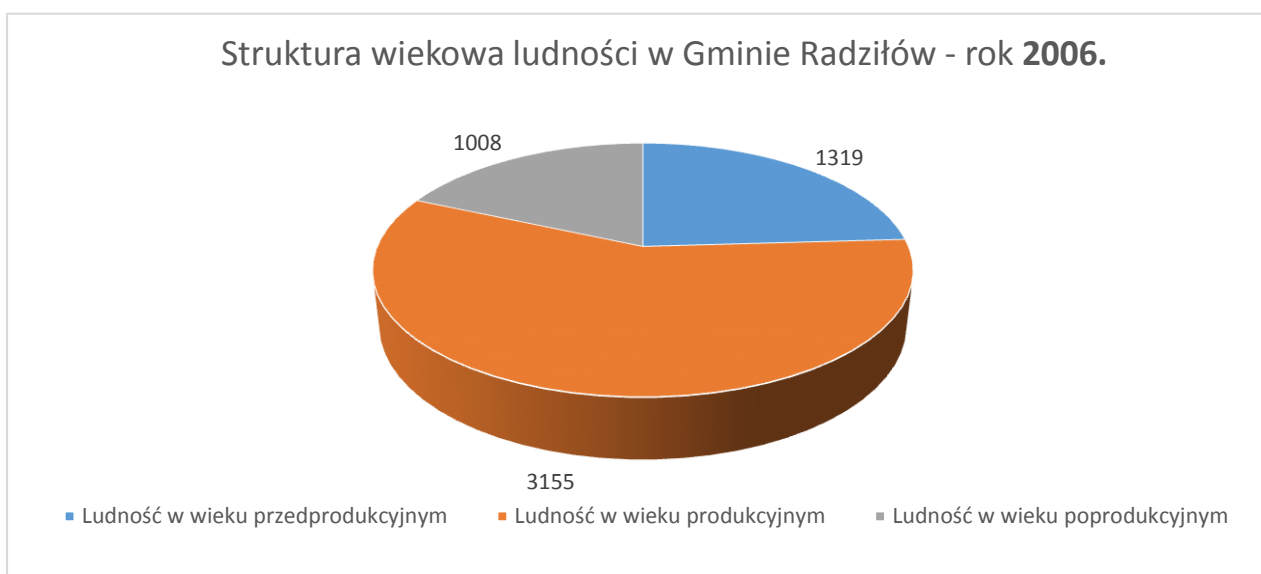
Dla porównania sytuacja dot. przyrostu naturalnego i struktury wiekowej ludności w innych gminach powiatu na koniec 2015 r. wyglądała następująco:

Wyszczególnienie	Przyrost naturalny	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym
Miasto Grajewo	40	3895 (4964)	14691 (14869)	3657 (2611)
Gmina Grajewo	1	1302 (1614)	3733 (3518)	949 (990)
Gmina Radziłów	-11	880 (1319)	3074 (3155)	945 (1008)
Gmina Rajgród	0	975 (1291)	3439 (3353)	993 (958)
Gmina Szczuczyn	-4	1198 (1590)	3965 (4064)	1095 (1041)
Gmina Wąsosz	-14	779 (949)	2342 (2286)	722 (741)

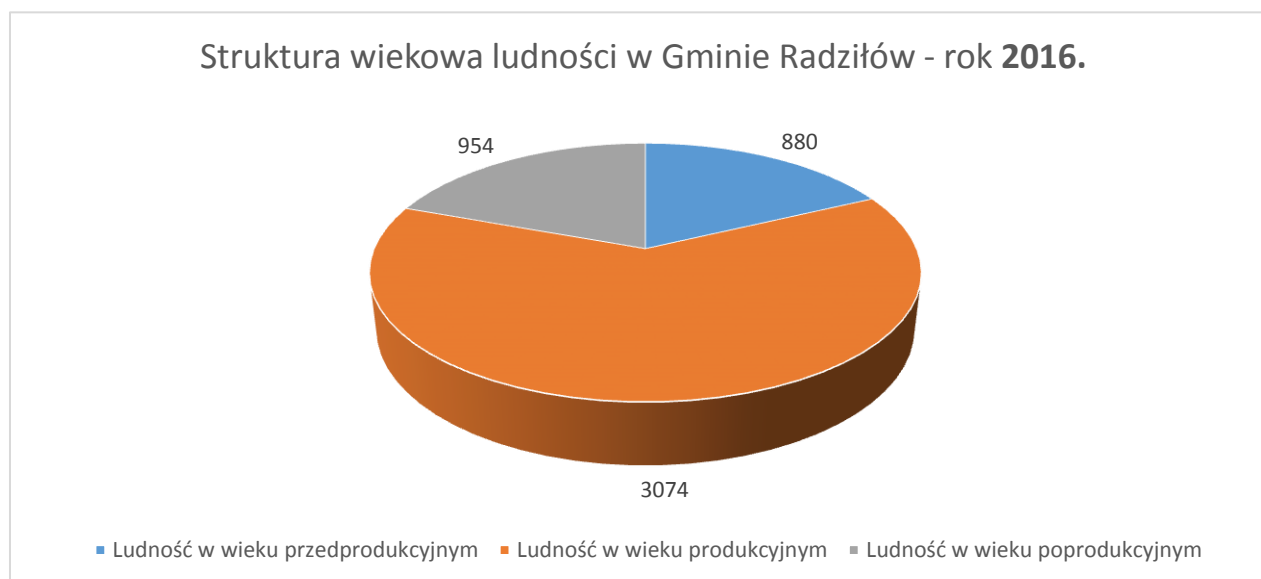
*w nawiasach podano dane za rok 2006.

Niepokojącym zjawiskiem jest nasilenie zjawisk recesyjnych w obszarach gospodarki popaństwowej, ciągle niewielka ilość podmiotów gospodarczych oraz brak przetwórstwa rolno-spożywczego, stanowiącego w gminie o typowo rolniczym charakterze naturalne zaplecze dla produkcji rolnej.

Wykres: struktura wieku ludności w Gminie Radziłów. Porównanie lat 2006 oraz 2016.

Struktura wiekowa ludności.

W celu zatrzymania negatywnych procesów konieczne jest wzmocnienie otoczenia rolnictwa, reorientacja zawodowa ludności utrzymującej się z rolnictwa oraz stworzenie dogodnych warunków dla procesów rozwojowych w sektorze prywatnym, głównie poprzez prowadzenie inwestycji infrastrukturalnych sprzyjających korzystnym warunkom inwestowania (dodatkowe miejsca pracy, wykorzystanie rolniczego potencjału). W celu wykorzystania walorów turystycznych i przyrodniczych niezbędne są inwestycje mające na celu poprawę komunikacji gminnej (budowa parkingów, punktów informacji turystycznej, modernizacja ulic i dróg gminnych) oraz działania proekologiczne.

2.2 Gospodarka

Na terenie gminy na dzień 31 grudnia 2015 r. funkcjonowało 79 podmiotów gospodarczych. Większość z nich to podmioty jednoosobowe, z reguły z branży handlu artykułami spożywczo-przemysłowymi, usług remontowo - budowlanych i transportu.

Na terenie gminy funkcjonują głównie drobne zakłady produkcyjne i usługowe, głównie z branży przetwórstwa rolno-spożywczego i usług:

- piekarnia w Radziłowie
- młyn w Radziłowie
- zakłady betoniarskie w Radziłowie
- usługi cateringowe

W gminie prowadzą też działalność zakłady rzemieślnicze świadczące usługi w zakresie m.in. stolarstwa, budownictwa oraz usługi związane z obsługą leśnictwa. Stopień serwicyzacji gospodarki na terenie Gminy Radziłów jest nadal względnie niski, choć w ostatnich latach sytuacja zmienia się na korzyść, tzn. sektor usług powiększa się.

Warto zaznaczyć, że ze względu na rolniczy charakter Gminy Radziłów wskaźnik zatrudnienia w rolnictwie prawdopodobnie już zawsze będzie przewyższał wskaźnik osób zatrudnionych w usługach.

Ponadto na terenie gminy pracodawcami są: Spółdzielnia Usług Rolniczych w Radziłowie, Bank Spółdzielczy w Radziłowie, punkt przyjęć interesantów KPP w Grajewie, Ośrodek Zdrowia w Radziłowie.

Na koniec 2015 r. na obszarze gminy działało około 17 sklepów, w tym 14 ogólnospożywczych, jeden z wyrobami odzieżowymi oraz 1 stacja paliw.

Tabela. Udział podmiotów gospodarki narodowej Gminy Radziłów na tle innych gmin powiatu grajewskiego w 2015 roku

<i>Wyszczególnienie</i>	<i>Liczba podmiotów gospodarki narodowej</i>	<i>Liczba podmiotów przypadająca na 100 mieszkańców</i>
<i>Gmina Grajewo</i>	252	3,4
<i>Gmina Rajgród</i>	305	4,3
<i>Gmina Szczuczyn</i>	357	4,5
<i>Gmina Radziłów</i>	187	2,8
<i>Gmina Wąsosz</i>	125	2,5

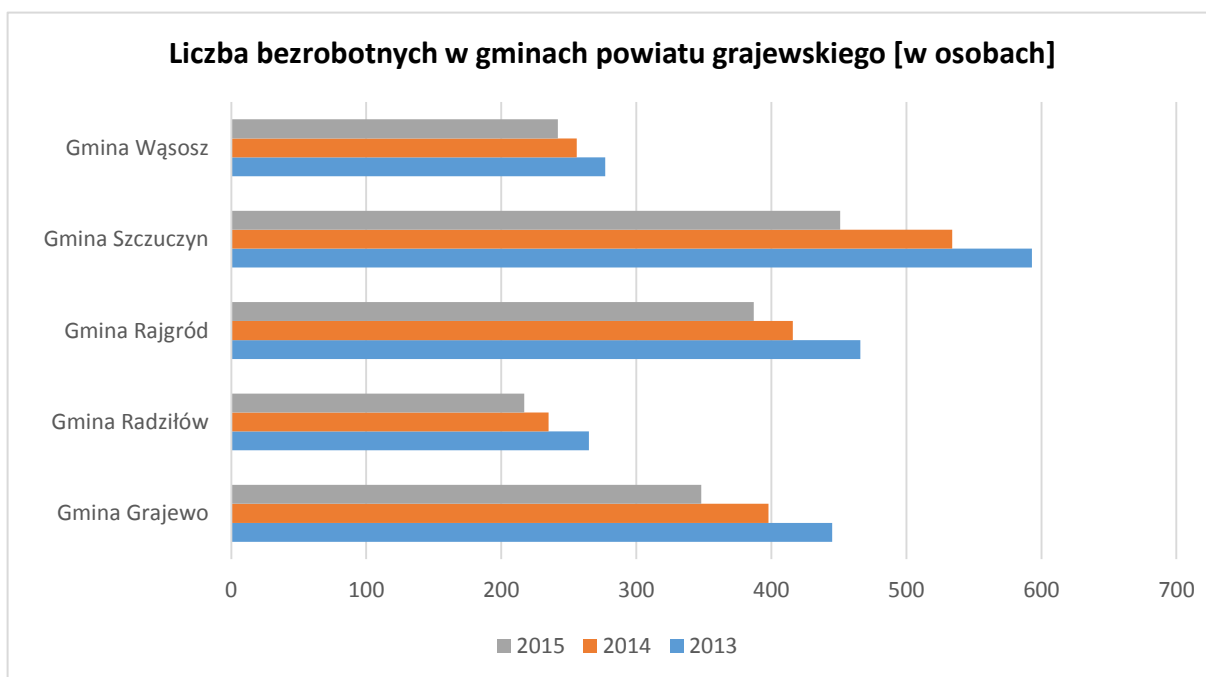
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W Gminie Radziłów działa stosunkowo mało podmiotów gospodarczych. W porównaniu do innych gmin powiatu jedynie w Gminie Wąsosz funkcjonuje mniej podmiotów. Niską aktywność gospodarczą można tłumaczyć dużym udziałem sektora rolniczego (gminy Rajgród i Szczuczyn są gminami miejsko-wiejskimi), jednakże w planowaniu polityk lokalnych gminy powinno się uwzględniać nakierowanie na zwiększenie aktywności gospodarczej ludności. Wszelkie programy i agendy budujące świadomość lokalnej społeczności, powodujące aktywizację i mobilność zawodową powinny być implementowane tym bardziej, że w sektorze rolnym występuje znaczące nadzatrudnienie oraz tzw. strukturalne bezrobocie ukryte. Wraz z konsolidacją produkcji rolnej pojawia się problem transformacji zawodowej dla osób, które nie są w stanie utrzymać się z prowadzonej produkcji rolnej. Często owe osoby stają się rentierami posiadanych nieruchomości, lecz faktycznie ich pauperyzacja postępuje (nie rozwijają się, nie ulegają przekwalifikowaniu zawodowemu).

Większa aktywność gospodarcza sprzyja lepszemu zaspokojeniu potrzeb lokalnej społeczności, niższym kosztom (eliminacja konieczności dojazdów, transportu); większa liczba podmiotów gospodarczych sprzyja przede wszystkim konkurencji oraz wyższym

dochodom ludności gminy, ponieważ pieniądze, które byłyby wydane poza jej terenem pozostają w obrocie na jej terenie.

Wykres. Liczba bezrobotnych w poszczególnych gminach powiatu grajewskiego w latach 2013, 2014 i 2015.

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Grajewie

Gmina boryka się z problemem niewystarczającej ilości miejsc pracy, wynikającej z braku zewnętrznych inwestorów i małej skali działalności przedsiębiorców miejscowych podejmujących działalność gospodarczą. Rolniczy charakter gminy zachęca do inwestowania w przemysł przetwórczy i obsługę rolnictwa. Malownicze krajobrazy dają możliwości rozwoju agroturystyki. Gmina poszukuje inwestorów w branży hotelarsko - gastronomicznej i przetwórstwa rolno - spożywczego. Do szczególnie istotnych walorów gminy trzeba zaliczyć nieskazitelnie czyste środowisko naturalne i malownicze położenie w Dolinie rzeki Biebrzy. Gmina oferuje przedsiębiorcom atrakcyjne tereny pod inwestycje i zniżki podatkowe.

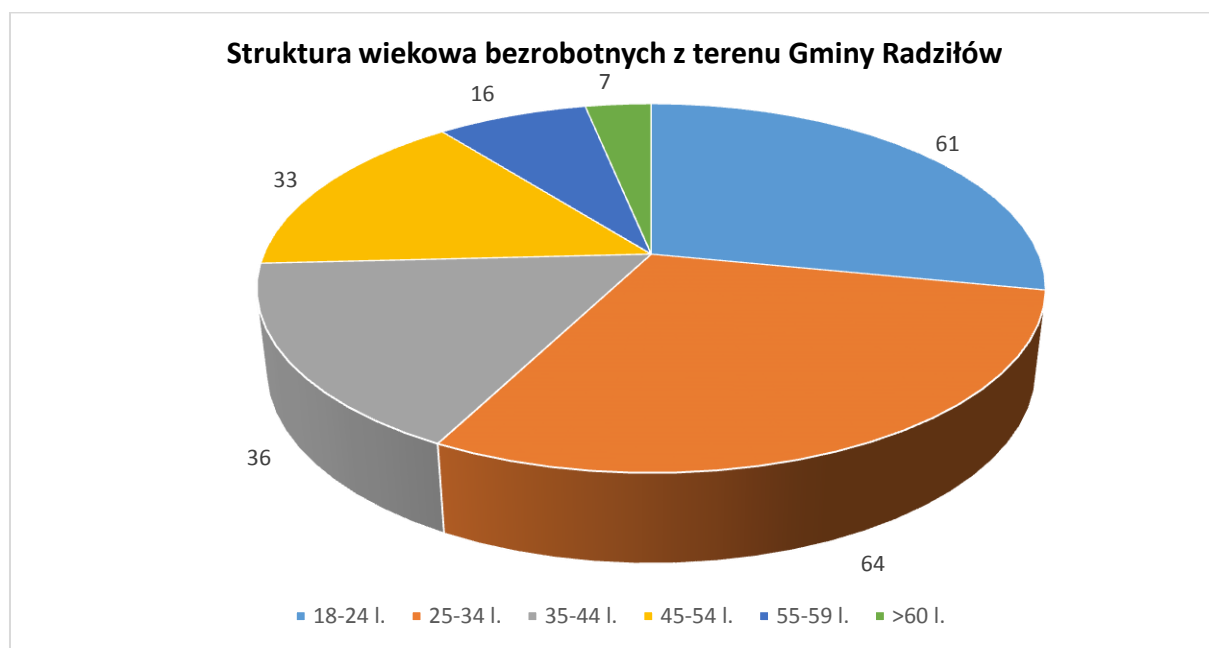
Niezwykle interesującymi i wartymi uwagi są tereny położone na gruntach wsi Sośnia. Są to tereny położone wśród sosnowych borów, gdzie dotychczas mieszkańcy nastawieni byli głównie na agroturystykę. Jednakże w opinii władz gminy i mieszkańców Sośnia posiada większy potencjał - jest doskonałym miejscem sprzyjającym rozwojowi przedsiębiorczości w

szerokim tego słowa znaczeniu. Posiada rozległe tereny do wykorzystania pod miejsca prezentacyjno - wystawowe, można tu odpocząć, jak również zorganizować spotkania o charakterze szkoleniowym. Nie brakuje tu również atrakcji takich jak hodowla strusi, bażantów, wieże widokowe, miejsca pamięci.

2.3 Struktura bezrobocia

Gmina Radziłów wraz z całym powiatem grajewskim od kilku lat figuruje w wykazie obszarów zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem. Na dzień 31 grudnia 2015 r. na terenie gminy zarejestrowanych było 217 bezrobotnych. Struktura wieku osób pozostających bez pracy jest szczególnie niekorzystna, ponieważ bezrobocie dotyka głównie osób młodych, w wieku 18-34 lat. W badanym okresie stanowili oni ok. 58 % populacji pozostających bez pracy.

Wykres: Struktura wiekowa osób bezrobotnych w Gminie Radziłów na dzień 31 grudnia 2015 r.

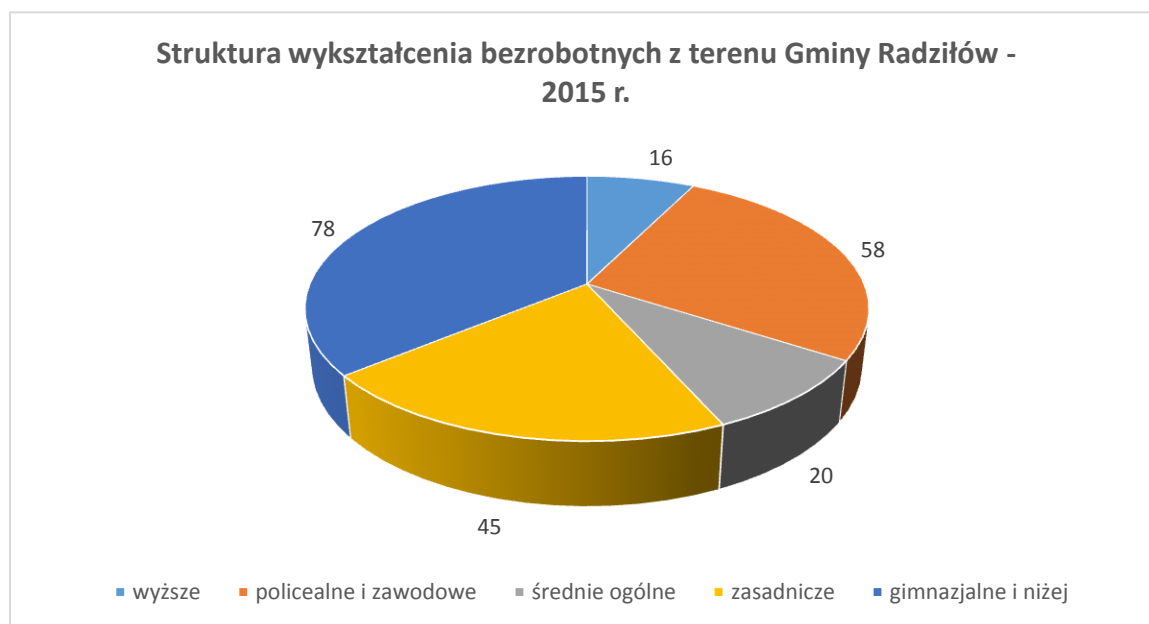
Dane: PUP w Grajewie

Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych nie odzwierciedla faktycznego rozmiaru zjawiska, ponieważ w gminie występuje w dużym nasileniu bezrobocie ukryte ze względu na rolniczy charakter obszaru.

Biorąc pod uwagę poszczególne gminy powiatu można stwierdzić, iż na terenie gminy Radziłów występuje wysokie bezrobocie. Bezrobotni z tego obszaru znajdują się w trudnej sytuacji, jeżeli chodzi o możliwość zatrudnienia ze względu na niewielką liczbę podmiotów

gospodarczych na tych terenach, a także utrudniony dojazd do większych ośrodków. Główną barierą, uniemożliwiającą zatrudnienie tych bezrobotnych są ich niskie kwalifikacje zawodowe. Szczególnie dotkliwie jest bezrobocie wśród osób młodych – warto zauważyć, że bezrobotni w wieku 18-34 lat stanowią ponad połowę wszystkich bezrobotnych.

Wykres: *Struktura wykształcenia wśród osób bezrobotnych w Gminie Radziłów*

Dane: PUP Grajewo

Rozwiązanie problemu rosnącego bezrobocia przekracza możliwości gminy, gdyż brakuje inwestujących w rozwój przemysłu bazującego na miejscowym surowcu i przetwórstwo rolno- spożywcze. Władze gminy podejmują działania mające na celu zminimalizowanie stopy bezrobocia organizując możliwość zatrudnienia przy budowie infrastruktury technicznej na terenie gminy przez firmy ubiegające się o realizację zadania, a także organizując zatrudnienie w ramach prac publicznych i robót interwencyjnych. Standard bytowy ludności jest wciąż niezadowalający ze względu na brak miejsc pracy i niewystarczającą infrastrukturę społeczną. Ograniczenie narastania problemu wymaga współdziałania władz gminy, województwa oraz instytucji udzielających pomocy ze środków publicznych w tym funduszy strukturalnych.

2.4 Oświata

W związku z reformą systemu oświaty liczba szkół podstawowych od 1999 r. spada wraz ze spadkiem liczby dzieci. W gminie w roku 2016 znajduje się 5 placówek oświatowych, w tym cztery szkoły podstawowe: w Radziłowie, Słuczu, Klimaszewnicy i Kramarzewie, do których w sumie uczęszcza 295 uczniów klas 1-6 oraz gimnazjum w Radziłowie, do którego uczęszcza 139 uczniów. Ponadto w ostatnich latach utworzono 3 oddziały przedszkolne, które obejmują opieką 32 dzieci. Do oddziału „0” uczęszcza 46 dzieci. Kadre nauczycielską stanowi 43 nauczycieli. Do szkół podstawowych dowożonych jest 65,64% dzieci, zaś do gimnazjum 73,2 % dzieci.

Na terenie gminy znajduje się jeden publiczny Ośrodek Zdrowia i 1 gabinet lekarski prywatny, świadczące usługi medyczne w zakresie podstawowej opieki lekarskiej oraz 2 apteki.

2.5. Opieka społeczna

Zadania z zakresu pomocy społecznej na obszarze gminy realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, z którego pomocy korzysta 307 osób (na dzień 31 grudnia 2015 r.). Na terenie gminy liczba ta stanowi ponad 6,1 % ogółu ludności gminy. Do głównych przyczyn korzystania z pomocy należą: bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Zjawiska te występują zazwyczaj w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, jednak wobec postępującego ubożenia społeczeństwa zapotrzebowanie na różne formy pomocy społecznej dotyka coraz szerszych grup. Pomoc przybiera formy:

- zasiłków stałych – 35 zasiłków
- zasiłków okresowych – 270 zasiłków dla 114 rodzin
- zasiłki celowe (np. klęska żywiołowa) – 32 zasiłki dla 32 rodzin
- współfinansowania dożywiania dzieci w szkołach – dożywianie dla 288 uczniów.

2.6. Kultura i sport

Funkcje kulturalne na obszarze gminy pełni placówka biblioteczna, w której na dzień 31 grudnia 2015 r. zgromadzony został księgozbiór liczący 26.402. Placówka nie posiada filii, obsługuje teren całej gminy. Placówka biblioteczna organizuje głównie różne formy aktywności dla dzieci i młodzieży. Prowadzi ona zajęcia plastyczne i kawiarenkę internetową. Istnienie ośrodka stwarza możliwości poszerzenia w przyszłości oferty dla młodych mieszkańców gminy o zajęcia z zakresu nauki języków, kursy komputerowe, edukację ekologiczną lub inne formy szkolenia. Gmina zamierza w dalszej perspektywie zabiegać o dofinansowanie ze środków pomocowych na ten cel.

Gmina Radziłów posiada pełnowymiarowy stadion piłkarski. W ostatnich latach wykonano również urządzenia niezbędne do uprawiania lekkiej atletyki. W otoczeniu występują również: boisko do koszykówki, sala gimnastyczna przy Szkole Podstawowej w Radziłowie oraz Gimnazjum w Radziłowie. Przy szkołach w Słuczu i Klimaszewnicy znajdują się mniejsze sale gimnastyczne, jednakże w pełni wyposażone i przystosowane do prowadzenia zajęć lekcyjnych z wychowania fizycznego.

3. Infrastruktura techniczna

3.1. Gospodarka wodno-kanalizacyjna

W 1996 r. oddano do eksploatacji pierwszą w Gminie chemiczno - biologiczną oczyszczalnię ścieków w miejscowości Radziłów o przepustowości 200 m³/dobę. Aktualnie oczyszczalnia odbiera ścieki z 430 gospodarstw domowych. Stopień skanalizowania gminy zbliża się do 80% (licząc odsetek mieszkańców, których domostwa mają połączenie z siecią kanalizacyjną). Budowa oczyszczalni rozwiązała kwestię gospodarki ściekowej w miejscowości gminnej, jednak potrzeby w zakresie budowy sieci są znacznie większe, zwłaszcza wobec wysokiego stopnia zwodociągowania obszaru gminy. Rozwój sieci wodociągowej, powoduje znaczny wzrost ilości wytwarzanych ścieków bytowych i problemów z ich odprowadzeniem. Większość mieszkańców gminy usuwa ścieki do przydomowych szamb. Problem na terenie gminy jest o tyle dotkliwy, że znaczny jej obszar leży na terenach chronionych: Biebrzańskiego Parku Narodowego oraz jego otuliny.

Oprócz kanalizacji zbiorczej na terenie gminy funkcjonują przydomowe oczyszczalnie ścieków. Aktualnie istnieje 216 biologicznych przyzagrodowych oczyszczalni tlenowych z

fermentacją beztlenową osadu. Oczyszczalnie zainstalowane zostały w 216 gospodarstwach i z tyłu odbierają ścieki. Planuje się wykonanie kilkudziesięciu przydomowych roślinnych oczyszczalni ścieków głównie na obszarach, gdzie budowa kanalizacji sanitarnej jest nieekonomiczna (zabudowa rozproszona; kolonijna; małe, oddalone znacznie od innych miejscowości).

Ścieki z budynków nieskanalizowanych i nieposiadających oczyszczalni indywidualnych dowożone są na gminną oczyszczalnię ścieków w Radziłowie beczkowozem o pojemności 4000l.

Stan sieci kanalizacyjnej Gminy Radziłów na rok 2016:

- Oczyszczalnia ścieków w Radziłowie – przepustowość 200m³/dobę.
Obsługuje miejscowości: Radziłów, Karwowo, Ostrowik, Okrasin;
- Oczyszczalnia ścieków w Łojach – Awissa – przepustowość 40m³/dobę.
Obsługuje miejscowości Łoje – Awissa, Czachy, Brychy;
- Oczyszczalnia ścieków w Klimaszewnicy – przepustowość 80 m³/dobę.
Obsługuje miejscowość Klimaszewnica.

Planowane inwestycje w zakresie zwiększenia zasięgu sieci kanalizacyjnej:

- Samodzielna oczyszczalnia ścieków w Słuczu – przepustowość ok. 40 m³/dobę – potencjalnie może obsługiwać msc. Słucz, Glinki, Zakrzewo, Rydzewo Szlacheckie i Rydzewo Pieniążki.
- Kanalizacja w miejscowości Mścichy – planowane jest sprzężenie jej z oczyszczalnią w Radziłowie.

Warto zaznaczyć, że w większości nieskanalizowanych miejscowości występują przyzagrodowe indywidualne oczyszczalnie ścieków, które stanowią efektywny substytut dla sieci kanalizacyjnej. Istniejące instalacje indywidualne odznaczają się niewielką awaryjnością i prostotą budowy, która pozwała na efektywne użytkowanie. Jako, że oczyszczalnia ścieków do efektywnej pracy musi posiadać odpowiedniej wielkości przepływ materii organicznej, to w zabudowie kolonijnej i rozproszonej budowa kanalizacji musi być

zastąpiona rozwiązaniami zastosowanymi jednostkowo, punktowo, tj. przydomowymi oczyszczalniami ścieków.

Gmina charakteryzuje się wysokim stopniem zwodociągowania (98 %) Zaopatrzenie ludności w wodę odbywa się w oparciu o 4 ujęcia wody w miejscowościach: Radziłów, Łoje-Awissa, Świącienin, Słucz. o łącznej wydajności 460 m³/dobę za pomocą systemu sieci wodociągowej o długości 94,6 km obejmującego 33 miejscowości. Liczba przyłączy wynosi 1054, ich łączna długość to 28,30 km. W 2015 r. dostarczono 157,4 tys. m wody do 1063 mieszkań na terenie gminy.

Zaopatrzenie w wodę Gminy odbywa się według następującego rozkładu sieci:

- z hydroforni w Łojach-Awissa, dostarczana jest woda do miejscowości Łoje-Awissa, Czachy, Brychy, Szlasy, Szyjki, Brodowo, Racibory, Barwiki, Dusze, Wypychy, Konopki, Dębówka,
- z hydroforni w Słuczu zaopatrują się w wodę mieszkańcy wsi Słucz, Glinki, Zakrzewo, Wiązownica, Rydzewo Szlacheckie, Rydzewo-Pieniążek,
- z hydrofornia Świącienin zaopatruje w wodę wsie: Świącienin, Borawskie-Awissa, Konopki-Awissa, Kramarzewo, Czerwonki, Kownatki, Kieljany, Mścichy, Klimaszewnica, Sośnia,
- hydrofornia Radziłów zaopatruje w wodę wsie: Radziłów, Karwowo, Okrasin, Ostrowik.

Wiek stacji wodociągowych wynosi ponad 30 lat wymaga już modernizacji. Środki na ten cel pochodzą będą z budżetu Gminy, ze środków PROW, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku.

3.2. Odpady stałe

Gmina posiada umowę podpisaną z zewnętrznym wykonawcą, w której to umowie wykonawca jest zobowiązany do odbioru odpadów komunalnych niesegregowanych z posesji położonych na terenie Gminy Radziłów. Wszelkie działania podejmowane są zgodnie z obowiązującą ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

Gmina Radziłów zorganizowała Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów, w którym gromadzone są odpady podatne do ponownego przetworzenia.

3.3. Układ komunikacyjny

Sieć komunikacyjną na terenie gminy Radziłów tworzą - zgodnie z aktualną klasyfikacją funkcjonalną dróg - jedna droga wojewódzka nr 668 o długości 16,3 km, drogi powiatowe oraz sieć dróg gminnych o łącznej długości 60km. Przez obszar gminy nie przebiega żadna droga krajowa. Mimo to liczba i rozmieszczenie dróg są wystarczające na potrzeby społeczności lokalnej, ze względu na stosunkowo rzadką sieć osadniczą.

Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy:

- Z 1809B - 0,60 km,
- Z 1812 B - 6,20 km,
- Z 1817 B - 6,00 km,
- Z 1818 B - 2,60 km,
- Z 1820 B - 5,20 km,
- L 1821 B - 3,60 km,
- L 1822 B - 8,50 km,
- L 1823 B - 3,40 km,
- Z 1834 B - 8,80 km,
- L 1835 B - 2,00 km,
- L 1836 B - 4,60km,
- L 1837 B - 260 km,
- Z 1966 B - 2,80 km,

Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi ok. 57,89 km.

Stan dróg ogólnie można określić jako słaby. Tylko kilka ciągów drogowych spełnia odpowiednie parametry.

<i>Lp.</i>	Rodzaj drogi	Długość [km]	
1.	Drogi wojewódzkie	16,28	
2.	Drogi powiatowe	Zbiorcze	33,20
		Lokalne	24,70
3.	Drogi gminne	Ogółem	60,00
		Utwardzone	37,53
		Żułowe i gruntowe	22,47

3.4. Ciepłownictwo

Gmina Radziłów nie posiada zbiorczej ciepłowni, mieszkańcy korzystają z indywidualnych systemów grzewczych w dużej mierze opartych o kotłownie węglowe. W wszystkich szkołach z terenu gminy oraz w budynku UG są zainstalowane kotły olejowe. W wybranych budynkach użyteczności publicznej zamontowane są kolektory słoneczne i pompy ciepła (liczba 230 instalacji solarnych rozmieszczonych głównie u użytkowników indywidualnych).

3.5. Energetyka

Na terenie gminy znajdują się 62 stacje transformatorowe 15/04kV o łącznej mocy transformatorów 4148,5 kVA. W zdecydowanej większości są to stacje słupowe typu STS lub STSa. Odbiorcy energii obsługiwani są przez posterunki energetyczne w Jedwabnem, Szczuczynie, Stawiskach i Grajewie.

Istniejąca infrastruktura w zasadzie zaspokaja potrzeby ludności, jednak wymagana jest przebudowa niektórych stacji transformatorowych, remont i wymiana poszczególnych linii energetycznych, ze względu na występujące awarie, przerwy w dostawach prądu. W zakresie energetyki potrzeby Gminy są całkowicie zabezpieczone. W roku 2007 wymieniono ponad 400 starych opraw oświetleniowych na energooszczędne.

3.6. Komunikacja kolejowa

Gmina nie posiada dostępu do komunikacji kolejowej, stosunkowo duża odległość od najbliższej linii Białystok - Ełk, marginalizuje znaczenie tego środka transportu w strukturze komunikacyjnej obszaru.

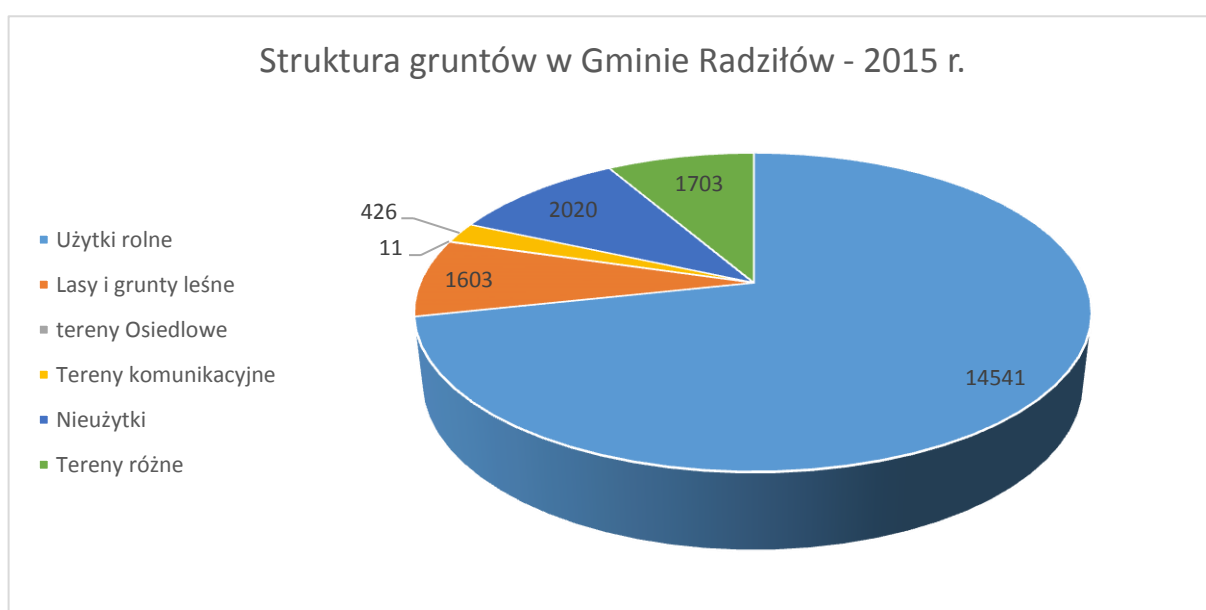
3.7. Zaopatrzenie w gaz

Przez teren gminy nie przebiegają gazociągi wysokiego ani średniego ciśnienia, nie ma w związku z tym również gazowej sieci rozdzielczej. Mieszkańcy zaopatrywani są przez punkty

dystrybucji gazu. Gazyfikacja gminy, ze względu na wysokie koszty realizacji inwestycji w tym zakresie, jest planowana w dalszej perspektywie.

4. Produkcja rolna

Gmina Radziłów jest gminą typowo rolniczą. Rolnicze formy użytkowania ziemi są podstawową formą korzystania z zasobów naturalnych na terenie gminy. Użytki rolne zajmują obszar 14 351 ha, lasy i grunty leśne 1718 ha, tereny osiedlowe 15 ha, tereny komunikacyjne 426 ha, nieużytki 3 244 ha, i tereny różne 184 ha.

Użytki rolne stanowią 72,86% ogólnej powierzchni gminy, w skali powiatu odsetek ten wynosi 65,36% powierzchni, co świadczy o wybitnie rolniczym charakterze obszaru. Grunty orne zajmują blisko 40 % użytków rolnych na terenie gminy. Podstawową formą własności w gminie jest gospodarka indywidualna, w rękach której znajduje się ponad 82,1% użytków rolnych. Obszary leśne na terenie gminy zajmują obecnie ok. 1 603ha, co stanowi ok. 8 % powierzchni gminy.

Charakterystycznym elementem jest wysoki odsetek łąk i pastwisk, które zajmują łącznie 31,2 % powierzchni gminy, co jest pochodną popularnej na tym terenie intensywnej hodowli bydła. Gospodarstwa rolne specjalizują się głównie w produkcji mleka i mięsa. W skali powiatu łąki i pastwiska zajmują łącznie powierzchnię 27,24 % ogólnej powierzchni powiatu.

Obszar gminy cechują na ogół sprzyjające warunki do produkcji rolnej. Obok łagodnie falistej rzeźby terenu decyduje o tym wysoka przydatność rolnicza gleb (przewaga gleb brunatnych) i korzystne stosunki wodne. Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej ujmujący najważniejsze elementy środowiska przyrodniczego, tj. gleby, agroklimat, rzeźbę terenu i warunki wodne lokuje gminę w pobliżu przeciętnego poziomu w województwie. Pod względem geologicznym gleby występujące na terenie gminy zaliczane są do grupy gleb rdzawych. Lokalnie występują gleby glejbielicowe i glejbielice, gleby bielcowe i bielice, torfowe, torfowo-mułowe, murszowe mady (w dolinach), a także czarne ziemie. Gleby rdzawe bielcowane i rdzawe właściwe wykształciły się na piaskach wydmowych i na piaskach sandrowych.

Przeważające w gminie klasy bonitacyjne gleb to IV a, IV b, V i VI.

Rolnictwo na terenie gminy charakteryzuje się stosunkowo mało korzystną strukturą obszarową gospodarstw rolnych. Gospodarstwa małe (do 15 ha) stanowią 83,9% ogółu gospodarstw rolnych gminy, średnie (15-50 ha) stanowią ok. 16 % ogółu, natomiast odsetek gospodarstw o średnich i dużych arealach rośnie systematycznie ze względu na uwarunkowania ekonomiczne i prawne, a zwłaszcza politykę odbiorców mleka sprzyjających tworzeniu gospodarstw wysokotowarowych, wielkoobszarowych i wyspecjalizowanych w produkcji mlecznej. Korzystny wpływ dla tego rodzaju zachowań mają dogodne kredyty i środki asygnowane z funduszy akcesyjnych Unii Europejskiej.

Na dzień 31.12.2014 r. na terenie gminy działało 2355 gospodarstw rolnych. Zmienia się także na lepsze struktura wiekowa właścicieli indywidualnych gospodarstw rolnych. Rolniczy charakter obszaru oraz brak alternatywnych źródeł dochodu sprawiają, że istnieją duże zasoby siły roboczej w tym sektorze. Elementem charakterystycznym jest także wyższa od przeciętnej towarowość gospodarstw rolnych. Wszystkie te czynniki w połączeniu z dobrym przygotowaniem fachowym ludności i tradycjami w hodowli bydła, wspierają umacnianie się rolniczego charakteru gminy.

Problemami ograniczającymi rozwój produkcji rolnej są: brak rynków zbytu, zakładów produkcyjnych, przetwórstwa rolno-spożywczego, braki w wyposażeniu w infrastrukturę techniczną, niedostateczny poziom usług dla rolnictwa. Z tych względów - a także w związku z ogólną tendencją wypierania drobnych gospodarstw przez producentów wysokotowarowych - coraz większa liczba ludności poszukuje pracy poza rolnictwem, czego rezultatem jest regres demograficzny obszarów typowo rolniczych.

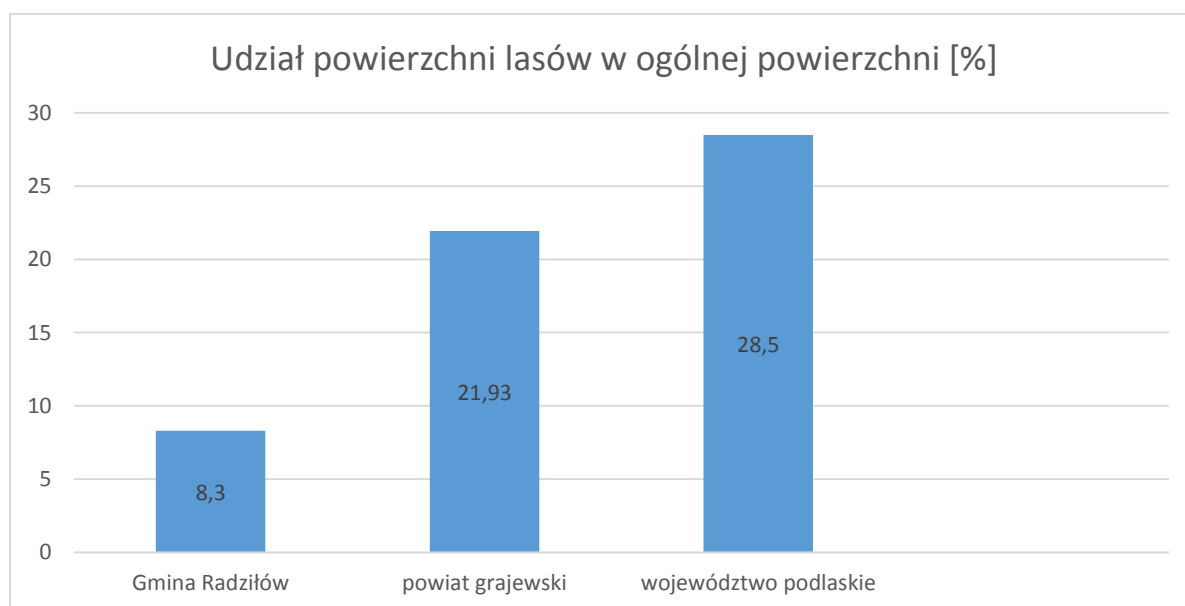
Produkcja rolna w Gminie Radziłów koncentruje się w mocno przeważającym stopniu na obszarze chowu bydła mlecznego. Klasy bonitacyjne gruntów sprzyjają raczej prowadzeniu wysokotowarowej produkcji zwierzęcej niż roślinnej. Duży odsetek użytków rolnych (42,51%) zajmują łąki, pastwiska oraz użytki zielone na gruntach ornych.

Gmina liczy 5029 stałych mieszkańców, z czego 1323 osoby (712 rolników i 61 domowników) objętych jest rolniczym ubezpieczeniem społecznym, co stanowi 23% ogółu ludności.

W strukturze własności terenów użytkowanych rolniczo przeważają grunty prywatne. Obszary pozostałe po byłym PGR znajdują się w dzierżawie osób fizycznych.

5. Lasy i obszary leśne

Lasy spełniają wielorakie funkcje, wynikające z potencjału biotycznego ekosystemów leśnych i preferencji społecznych. Są to funkcje ekologiczne (ochronne), gospodarcze (produkcyjne) i społeczne (socjalne). Funkcje lasu mają charakter współzależny a płynące z użytkowania lasów korzyści dla społeczeństwa są wielkościami nieograniczonymi. Lasy na terenie gminy na koniec roku 2014 zajmowały ok. 1603 ha co stanowi ok. 8 % powierzchni gminy. Wskaźnik lesistości gminy jest niski w porównaniu ze wskaźnikiem lesistości powiatu grajewskiego (21,93%), czy wskaźnikiem dla województwa wynoszącym 28,5%.

Wykres: lesistość na terenie gminy Radziłów w zestawieniu z powiatem grajewskim i województwem podlaskim.

Pod względem występowania gatunków na terenach leśnych, 90% drzewostanu to sosna; pozostałe to dąb, grab, olcha, jesion, osika, brzoza. Charakterystycznymi w stosunku do pozostałych części kraju zbiorowiskami są niżowe bory świerkowe, szczególne postaci borów mieszanych świerkowo-sosnowo-dębowych z dużym udziałem osiki, leśne torfowiska wysokie, borealne postaci bezleśnych torfowisk wysokich z udziałem reliktowych gatunków północnych, oraz swoiste zespoły wrzosowisk mącznicowych.

6. Turystyka i środowisko

6.1. Walory krajoznawcze

Znaczną część obszaru gminy zajmuje Biebrzański Park Narodowy oraz jego otulina. Piękny krajobraz tych terenów pozwala na rozwój turystyki. Na terenie gminy znajdują się miejscowości atrakcyjne turystycznie, m.in. miejscowość Sośnia położona w Biebrzańskim Parku Narodowym w enklawie lasów sosnowych. W okolicy znajduje się też wieża widokowa, z której można podziwiać liczne zakola i starorzecza Biebrzy. Szczególny krajobraz o kolorycie mieniącym się od wiosny do jesieni, tworzą bagna. W Sośni miała miejsce przeprawa wojsk szwedzkich przez Biebrzę, a najstarsze wzmianki o Sośni pojawiły się w 1897 r. w publikacji „*Encyklopediceskij slowar*” t. XXII, Saint Petersburg.

Sośnię założono na ziemi królewskiej po 1717 przed a 1765 rokiem. Wieś osadzono w miejscu dawnych osad robotników leśnych (drwali, smolarzy) i właśnie ci ludzie byli też pierwszymi osadnikami.

Do 1795 roku była to wioska królewska, ale że polscy królowie zawsze mieli problemy finansowe, to wydzierżawiali takie wsie różnym magnatom. Sośnia w końcu XVIII wieku była użytkowana przez Jana Onufrego Kickiego koniuszego koronnego.

W latach 1795-1807 Sośnia stanowiła własność rządu pruskiego, a następnie rządu Księstwa Warszawskiego. Po 1815 roku zarządzała nią Komisja Skarbu Królestwa Polskiego.

W 1827 roku notowano tutaj 12 domów i 74 mieszkańców. W 1864 roku ziemia dworska (rządowa) została uwłaszczona między chłopów, tutaj nigdy nie mieszkała szlachta. Słownik Geograficzny z 1890 roku zapisał: Sośnia, wieś nad rzeką Biebrzą, powiat szczuczyński, gmina i parafia Białaszewo. W czasie spisu powszechnego z 1921 roku naliczono 35 domów i 241 mieszkańców.

W 1922 roku założono w Sośni jednoklasową szkołę powszechną z liczbą 41 uczniów. W następnych latach liczba dzieci była podobna, dopiero w końcu lat trzydziestych wzrosła

do 80 dzieci. Znanymi nauczycielami byli: Antoni Gugała, Maria Ordanowicz, Olga Jakłówna, Olga Niziukowa, Zygmunt Boniecki, Szczepan Karwowski i Stanisław Goliński.

Sośnię zamieszkiwali oficerowie, przyszli lekarze, muzycy. Ziemię swoję do zasiedlenia w Sośni otrzymywali jako nagrodę wojenną. Niewielką liczbę stanowili rolnicy.

Sośnia tętniła życiem kulturalno - rozrywkowym. To właśnie tutaj zjeżdżała się śmietanka towarzyska z Grajewa, Goniądza, Trzciannego, Moniek. W Sośni były dwie karczmy oraz jedna za rzeką Biebrzą, przy przeprawie na Biebrzy.

W przeszłości tereny położone na gruntach wsi Sośnia były wykorzystywane do celów wojskowych z racji swego położenia w niewielkiej odległości od jednostki wojskowej w Osowcu. A mianowicie rolnicy otrzymywali od wojska odszkodowanie w zamian za nieuprawianie ziemi oraz wycięcie lasu, celem poprawy widoczności na cele obronne.

W czasie II wojny światowej Sośnia została ostrzelana z dział, ponieważ Niemcy byli przekonani iż właśnie tam znajduje się partyzancki punkt naprowadzania. W rezultacie zginęło kilkanaście osób, natomiast zniszczono większość istniejących budynków.

Obecnie Sośnia liczy, jak już wyżej wspomniano, 13 mieszkańców zameldowanych na stałe oraz 3 osoby zameldowane czasowo jak również dużą, bliżej nie określoną liczbę osób odwiedzających tę miejscowość w celach rekreacyjno-turystycznych. Jest tu łącznie 18 budynków mieszkalnych, w tym 12 domów zasiedlonych przez stałych mieszkańców oraz 6 okazałych, wykonanych z dużym rozmachem oraz z przeznaczeniem pokaźnych nakładów finansowych domów letniskowych należących do osób pochodzących głównie z Warszawy. W planach, na etapie pozwolenia na budowę, jest budowa jeszcze jednego domu letniskowego. Sośnia sąsiaduje bezpośrednio z miejscowościami należącymi do gminy Grajewo i Goniądz.

Sośnia jest przepiękną, położoną wśród sosnowych borów miejscowością rekreacyjno - turystyczną z ukierunkowaniem na agroturystykę. Nie brakuje tu również atrakcji takich jak np. hodowla strusi, bażantów, wieże obserwacyjne, obiekty zabytkowe wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków takie jak kapliczka murowana w formie kolumny na podstawie kwadratu oraz chronione tj. Cmentarz Żołnierzy Niemieckich z okresu I Wojny Światowej upamiętniony w formie pomnika wykonanego z kamienia ciętego do którego przymocowano tablicę informującą, Cmentarz Żołnierzy Rosyjskich z okresu I Wojny Światowej upamiętniony w formie pomnika granitowego do którego przymocowano tablicę informującą.

Na chwilę obecną Sośnia jest miejscowością prawie w całości zwodociągowaną, ale nie skanalizowaną. Mieszkańcy odprowadzają ścieki do starych, lokalnych szamb. Zamontowanych jest również 7 oczyszczalni przydomowych. Sośnia jest miejscowością posiadającą predyspozycje do ustawicznego rozwoju w zakresie związanym z rozwojem przedsiębiorstw poprzez promowanie ich na gruncie krajowym jaki i szerszym, a także z rozwojem agroturystyki i rekreacji z czym Gmina Radziłów wiąże poważne plany na przyszłość.

Przez teren gminy przebiega samochodowy szlak turystyczny „Biebrzańska pętla” o przebiegu Goniądz - Osowiec - Strękowa Góra - Wizna - Burzyn - Brzostowo - Radziłów - Osowiec - Goniądz. Odcinek ma długość ok. 110 km. Na szlaku znajdują się liczne wieże widokowe, z których rozciągają się wspaniałe krajobrazy na biebrzańskie bagna. Przez obszar gminy przebiega trasa żółtego szlaku pieszego 64,3 km, NR PL 2543Y Wizna, Burzyn, Okrasin, Mścichy -Biały Grąd, Klimaszewnica, Sośnia, Wólka Piaseczna, Goniądz.

W krajobraz Ziemi Radziłowskiej wplecione są kapliczki i krzyże przydrożne. Spotkać je można na każdym niemalże skrzyżowaniu, bądź rozwidleniu dróg. Niektóre z nich przetrwały setki lat ciesząc oko swym urokiem, wyglądem. Różnią się one kształtem, techniką wykonania oraz stylem przeważającym w czasach, w których były wznoszone.

Bazę turystyczną na terenie gminy stanowią gospodarstwa agroturystyczne znajdujące się w wsi Łoje - Awissa i Mścichy oraz pole namiotowe Biały Grąd - Mścichy położone na szlaku kajakowym rzeką Biebrzą.

Na terenie gminy Radziłów istnieje kilka ciekawych obiektów o wartości kulturowej.

- Kościół św. Anny w Radziłowie, który ma współczesny wystrój wewnątrz, ale zachowały się tu dwie późnogotyckie rzeźby mazowieckie o cechach ludowych z XV wieku, przedstawiające św. Jerzego i zaśnieżenie Najświętszej Marii Panny.
- Plebania z lat 1881-1883 w Radziłowie,
- Zespół dworsko - pałacowy w Słuczu z XIX wieku
- Charakterystyczną cechą naszego krajobrazu są stare przydrożne kapliczki.
- Fragmenty grobli szwedzkiej w Sośni,
- Barokowy Kościół drewniany z 1739 roku w Kramarzewie,
- Młyn wodny w Karwowie

- We wsi Dziewięcin znajduje się młyn wodny, drewniany z początku XX wieku
- Krzyż żeliwny z 1893 r. we wsi Mścichy oraz przydrożne krzyże drewniane z końca XIX wieku we wsi Borawskie.

6.2. Planowane działania gminy w zakresie podniesienia walorów turystycznych obszaru:

Planowane działania zmierzać będą ku rozwinięciu na obszarze gminy infrastruktury turystycznej. Plany dotyczą :

- modernizacja stadionu przy Gimnazjum w Radziłowie,
- budowa placów zabaw w miejscowościach gminy,
- modernizacja parku w Radziłowie i Słuczu,
- uruchomienie punktu informacji turystycznej w m. Mścichy.

Gmina Radziłów planuje

Obsługą Biebrzańskiego Parku Narodowego i promocją jego walorów zajmują się - Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego oraz Sekcja Udostępniania Parku.

6.3 Stan środowiska. Zanieczyszczenie powietrza i emisja hałasu.

Obszar gminy charakteryzuje się niewielką gęstością zaludnienia i rozproszeniem zabudowy. Istotne punktowe źródła emisji praktycznie nie występują, co sprawia, że zagrożenie zanieczyszczeniem powietrza na terenie gminy jest znikome.

Wielkość emisji gazów i pyłów z terenu gminy na 1 ha jest 2-3-krotnie mniejsza, w porównaniu ze średnią krajową, a w przypadku CO₂ aż 6-krotnie mniejsza.

Podstawowym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza na terenie gminy są produkty uboczne spalania paliw stałych (węgla, koksu i drewna) w indywidualnych paleniskach w budynkach jednorodzinnych. Specyfika gminy wiejskiej sprawia, że zabudowa wielorodzinna ma tutaj znaczenie minimalne. Podobnie niewielkie znaczenie w bilansie emisji stanowią obiekty użyteczności publicznej jak: Urząd Gminy, Ośrodek Zdrowia, Biblioteka Samorządowa, 4 szkół podstawowych, Gimnazjum, przedszkola oraz świetlice, w części opalane olejem opałowym.

Na terenie gminy nie występują specyficzne ani większe zakłady produkcyjne i usługowe o istotnym znaczeniu dla zagadnień zanieczyszczenia powietrza.

Transport drogowy stanowi kolejne źródło antropogenicznej emisji zanieczyszczeń (w tym hałasu). Zanieczyszczenia powstające przy spalaniu w pojazdach benzyn, olejów i gazu płynnego są podobne jak w przypadku kotłowni, zaś ilości poszczególnych substancji zależą od rodzaju paliwa i domieszek oraz rodzaju silnika, a także urządzeń redukujących emisję (katalizatorów). Jednak ze względu na małe natężenie ruchu pojazdów na drogach gminy, praktycznie brak jest uciążliwości z tytułu komunikacji drogowej.

Inne procesy stanowiące źródła powierzchniowej emisji zanieczyszczeń i hałasu, jak: wydobywanie kopalin, przeładunek paliw płynnych, przeładunek i składowanie paliw stałych, surowców sypkich, składowisko odpadów komunalnych, oczyszczalnia ścieków oraz linie przesyłowe energii elektrycznej wysokiego napięcia, ze względu na niewielką liczbę i mały zasięg oddziaływania mają znaczenie minimalne.

Niewielka ilość zanieczyszczeń emitowanych z tego terenu wpływa na dobrą jakość powietrza (na obszarze dorzecza Biebrzy). Na podstawie raportów WIOŚ w Białymstoku można ocenić, iż stężenia substancji w powietrzu w dorzeczu Biebrzy nie przekraczają obowiązujących w tym zakresie standardów (z wyjątkiem ozonu). W skupiskach zabudowy jednorodzinnej i w mniejszym stopniu zagrodowej, mogą lokalnie powodować nieco większe stężenia dwutlenku siarki i pyłu oraz tlenku węgla. Stężenia zanieczyszczeń powietrza cechuje duża zmienność w ciągu roku. W okresie zimowym w styczniu i lutym występuje wzrost stężeń dwutlenku siarki o 78%, czego głównym źródłem jest spalanie węgla do celów grzewczych w budownictwie indywidualnym - tak zwana emisja niska.

Teren Biebrzańskiego Parku Narodowego, nie był dotychczas narażony na znaczną emisję zanieczyszczeń: sporadycznie występują tu niewielkie skupiska zabudowy - źródła niskiej emisji, minimalny jest również ruch pojazdów samochodowych. Stąd stężenia zanieczyszczeń na obszarze Parku są minimalne. Gmina kwalifikuje się do gmin niezagrożonych uciążliwością z tytułu zanieczyszczenia powietrza i należy do najczystszych w tym regionie i w kraju. Niekorzystna sytuacja występuje jedynie w odniesieniu do norm stężeń ozonu (O₃) i jest w niewielkim stopniu związana z emisją o charakterze lokalnym.

6.4 Stan zanieczyszczenia wód

Jeśli chodzi o stan czystości wód powierzchniowych, głównym zagrożeniem jest spływ zanieczyszczeń z pól oraz wprowadzanie do środowiska wodnego ścieków gospodarskich. Stanowi to nadal istotny problem, mimo że w minionych latach miał miejsce wyraźny postęp w ograniczaniu ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych.

Biebrza, jest prawobrzeżnym dopływem Narwi III-rzędu, leżącym w dorzeczu Wisły. Długość całkowita rzeki wynosi 155,3 km, a powierzchnia zlewni - 7057,4 km². Źródła Biebrzy znajdują się w rejonie Wzgórz Sokolskich na południe od miejscowości Nowy Dwór.

Próby wprowadzenia gospodarki wodno-ściekowej mogłyby doprowadzić do istotnej poprawy odprowadzanych ścieków.

W ostatnich latach istotne zmniejszenie zużycia nawozów sztucznych i racjonalizacja wykorzystania środków ochrony roślin zmniejszyło zagrożenie wód zanieczyszczeniem z tych źródeł, jednak spodziewana i konieczna, w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, intensyfikacja produkcji rolnej może spowodować odwrócenie korzystnych tendencji.

Gmina stara się przeciwdziałać zjawisku zanieczyszczeniu, rozbudowując sieć ujęć wód podziemnych, skąd woda w ilościach potrzebnych do picia udostępniana jest ludności. Podejmowane są również działania związane z udoskonaleniem technologii uzdatniania wody i poprawą jakości wody dostarczanej przez wodociągi.

Rzeka Biebrza na przeważającej długości spełnia wymogi II klasy czystości.

6.5 Działania gminy na rzecz środowiska

Gmina Radziłów z racji swego położenia w Biebrzańskim Parku Narodowym, jego otulinie oraz na terenie „Zielonych Płuc Polski” z jednej strony dysponuje potencjałem rozwojowym opartym na walorach czystego środowiska, z drugiej strony jest zobowiązana do dbałości o te dobra. Mając na uwadze ochronę i czystość środowiska naturalnego samorządowe władze gminne od lat podejmują się zadań mających na celu zabezpieczenie unikatowych wartości przyrodniczych Dolnego Basenu Biebrzy.

W pierwszej kolejności wdrożono kompleksowy system gromadzenia, usuwania i unieszkodliwiania odpadów na terenie gminy, oddano do użytku oczyszczalnię ścieków z punktem zlewnym ścieków dowożonych, zakupiono wóz asenizacyjny do ich przewożenia oraz skanalizowano miejscowości Radziłów i Karwowo o łącznej długości kanałów ściekowych 12,9 km.

Ponadto zmodernizowano ogrzewanie w pięciu szkołach podstawowych i w budynku UG Radziłów na ekologiczne i energooszczędne.

Co roku organizowane są akcje „*Sprzątanie świata*”, uczestniczą w niej uczniowie Szkół Podstawowych i Gimnazjum z Gminy Radziłów tj. około 600 osób wraz z wychowawcami klas. Sprzątano teren Gminy Radziłów, a zebrane śmieci zostały wywiezione.

6.6 Zagrożenia

Głównym zagrożeniem dla walorów przyrodniczych gminy w tym zwłaszcza BPN jest odwodnienie terenu i zaniechanie ekstensywnego użytkowania łąk bagiennych oraz wypasu bydła przez lokalną ludność. Skutkiem odwodnienia jest przesuszenie torfowisk i ich mineralizacja, co prowadzi do ustępowania roślinności typowo bagiennej i wkraczania gatunków charakterystycznych dla siedlisk bardziej suchych. Zaniechanie wykaszania zbiorowisk turzycowych i turzycowo-mszystych przez miejscowych rolników (właściciele gruntów) jest przyczyną ekspansji zakrzaczeń i roślinności drzewiastej. W celu zahamowania sukcesji oraz utrzymania cennych, przejściowych jej stadiów, stosuje się w ograniczonym zakresie ochronę czynną. W związku z tym, iż w posiadaniu prywatnych właścicieli znajduje się 46% powierzchni Parku, funkcjonowanie gospodarki rolnej zgodnej z ustalonymi celami ochrony jest szczególnie istotne dla Parku.

III. Analiza SWOT

Czynniki wewnętrzne

Mocne strony

Stan przyrody i środowiska

- 1) duża bioróżnorodność obszaru gminy (krajobrazowa, ekosystemowa, gatunkowa), na terenie gminy występuje wiele gatunków i siedlisk rzadkich nawet w skali europejskiej,
- 2) niski poziom chemizacji środowiska naturalnego,
- 3) dość dobra jakość gleb, (grunty orne klas IVa, IVb i V bonitacyjnej o korzystnych warunkach rozwoju intensywnej produkcji rolnej),
- 4) występowanie użytków zielonych IV klasy bonitacyjnej w obrębie zmeliorowanych dolin rzecznych, umożliwiających rozwój intensywnej hodowli bydła
- 5) korzystne warunki geosrodowiskowe - niewielkie zagrożenie powodziowe, stosunkowo nieduża erozja.

Stan infrastruktury służącej ochronie środowiska

- 1) skanalizowany obszar miejscowości Radziłów, Karwowo, Łoje-Awissa, Brychy, Czachy i Klimaszewnica;
- 2) opracowana koncepcja kanalizacji gminy;
- 3) wdrożony system zbiórki odpadów.

Sfera gospodarcza

- 1) brak przemysłu degradującego środowisko,
- 2) nieingerująca w środowisko tradycyjna gospodarka rolna, rozwój przyjaznych środowisku naturalnemu form gospodarowania,
- 3) wdrażanie zasad gospodarki leśnej sprzyjających zachowaniu różnorodności biologicznej, stopniowa „ekologizacja” gospodarki leśnej,
- 4) sprzyjające warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i integrowanego.

Sfera społeczna

- 1) stosunkowo niska gęstość zaludnienia,
- 2) działalność edukacyjna prowadzona przez pracowników obszarów chronionych oraz członków proekologicznych organizacji pozarządowych (konkursy, akcje prośrodowiskowe - Sprzątanie Świata, Dzień Ziemi, itp.).

Słabe strony

Stan przyrody i środowiska

- 1) bardzo powoli rosnąca powierzchnia terenów zalesionych lub zalesienia gruntów nieleśnych,
- 2) surowy klimat,
- 3) utrzymujące się zanieczyszczenie wód,
- 4) stosunkowo niska lesistość, wynosząca 8 % w porównaniu z w województwem podlaskim - 29,6% i z całym krajem - 29,4 %,
- 5) brak nieuregulowanej gospodarki ściekowej ,
- 6) gmina pozbawiona jest większych naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych,
- 7) ograniczenia w rozwoju funkcjonalno - przestrzennym ze względu na płytkie zaleganie wód gruntowych,
- 8) dewastacja drobnych zbiorników wodnych na obszarach użytkowanych rolniczo.

Stan infrastruktury służącej ochronie środowiska

- 1) niewystarczająca liczba przydomowych oczyszczalni ścieków,
- 2) dysproporcja sieci wodociągowej w stosunku do sieci kanalizacyjnej
- 3) brak sprawnego systemu segregacji, unieszkodliwiania i zagospodarowania odpadów,
- 4) występowanie „dzikich” wysypisk odpadów.

Sfera gospodarcza

- 1) ograniczony dostęp do środków na rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej ochronie środowiska (brak środków na wkład własny, zapotrzebowanie przekraczające możliwości dofinansowania zadań),
- 2) niedostateczny stan infrastruktury komunikacyjnej przyjaznej środowisku naturalnemu,
- 3) wzrost zanieczyszczeń komunikacyjnych, hałasu i wibracji.

Sfera społeczna

- 1) zbyt wolno postępujący wzrost świadomości społecznej dotyczącej konieczności gospodarowania w sposób przyjazny dla przyrody i środowiska, brak indywidualnych nawyków i postaw prośrodowiskowych (segregacji odpadów, oszczędności wody, nie zaśmiecania lasów etc.),
- 2) niedostatecznie rozpowszechniona wiedza na temat technicznych i organizacyjnych rozwiązań służących ochronie środowiska (nowe prawo ochrony środowiska, najlepsze dostępne techniki - BAT, itp),
- 3) niski stopień wykształcenia mieszkańców;
- 4) wysoki poziom bezrobocia zwłaszcza wśród młodszej części społeczeństwa,
- 5) brak perspektyw na znalezienie zatrudnienia dla odchodzących z rolnictwa.

Sfera prawna i polityczna

- 1) niepełna inwentaryzacja i waloryzacja stanu przyrody gminy,
- 2) niepełny zakres monitoringu stanu środowiska (stanu czystości gleb, częstotliwości badań stanu czystości wód powierzchniowych, stanu czystości powietrza),
- 3) niedostateczne finansowanie czynnej ochrony przyrody oraz monitoringu środowiska,
- 4) mała skuteczność egzekwowania obowiązujących przepisów, zwłaszcza w zakresie gospodarki odpadami,
- 5) niedostateczna znajomość przepisów ochrony przyrody i środowiska.

Czynniki zewnętrzne

Szanse

Sfera prawna i polityczna

- 1) nowe przepisy ochrony przyrody i środowiska, w tym przepisy związane z koniecznością wykonywania ocen oddziaływania inwestycji na środowisko i monitoringu stanu środowiska,
- 2) wprowadzenie nowych zasad finansowania inwestycji i działań proekologicznych (preferencyjne kredyty, ulgi podatkowe, dotacje z budżetu państwa),
- 3) możliwość uzyskiwania dotacji i pożyczek z funduszy krajowych i zagranicznych na inwestycje zmniejszające uciążliwość gospodarki dla środowiska oraz na rozwój infrastruktury,
- 4) doskonalenie krajowego systemu formalnej edukacji środowiskowej.

Sfera przyrodnicza i społeczno - gospodarcza

- 1) wspieranie inicjatyw samorządów, organizacji i instytucji zmierzających do uzyskania pomocy finansowej programów UE na rozwój infrastruktury ochrony środowiska,
- 2) wspieranie inicjatyw podmiotów gospodarczych zmierzających do uzyskania dofinansowania inwestycji eliminujących zagrożenia dla środowiska i wspierających rozwój zrównoważony ze środków krajowych i zagranicznych,
- 3) możliwość uzyskania zewnętrznego (krajowego i/lub zagranicznego) wsparcia finansowego programów ochrony różnorodności przyrodniczej oraz realizacji programu zalesiania gruntów o niskiej przydatności rolniczej,
- 4) możliwość wdrożenia programów rolno-środowiskowych UE,
- 5) wzrost zainteresowania ochroną środowiska, wzrost popytu na zdrową żywność, agroturystykę i turystykę przyrodniczą.

Zagrożenia

Sfera prawna i polityczna

- 1) silna konkurencja w pozyskaniu środków finansowych na ochronę środowiska ze źródeł UE.
- 2) Niestabilność przepisów prawnych dotyczących funkcjonowania samorządów;
- 3) Niewystarczająca podaż instrumentów umożliwiających sfinansowanie własnej części kosztów inwestycji;
- 4) Ograniczenie puli środków dostępnych w ramach funduszy strukturalnych poprzez alokacje większych kwot na rzecz dużych inwestycji ponadlokalnych.

Sfera przyrodnicza i społeczno - gospodarcza

- 1) intensyfikacja produkcji rolnej prowadząca do wzrostu nawożenia, stosowania pestycydów, homogenizacji użytków rolnych oraz zaniku lokalnych odmian roślin uprawnych i ras zwierząt hodowlanych,
- 2) brak racjonalnych rozwiązań utylizacji odchodów zwierzęcych w gospodarstwach wysokotowarowych,
- 3) nieefektywne systemy gospodarki odpadami na obszarze gminy;
- 4) niski poziom usług dla rolnictwa;
- 5) trudności z pozyskaniem inwestorów na terenie gminy, brak miejsc pracy dla osób odchodzących z rolnictwa;
- 6) mała ilość podmiotów gospodarczych z sektora otoczenia rolnictwa: przetwórstwa, doradztwa, transportu i handlu;
- 7) brak środków umożliwiających rozbudowę infrastruktury turystycznej i promocję walorów przyrodniczych gminy;
- 8) ograniczenia dla rozwoju działalności gospodarczej wynikające z występowania obszarów chronionych.

Analiza SWOT uwarunkowań wewnętrznych (słabych i mocnych stron) przedstawia sytuację gminy w zakresie uwarunkowań przyrodniczych, społecznych, prawnych i politycznych oraz analizę sfery gospodarczej i społecznej, na które gmina ma wpływ.

Niewątpliwie najważniejszymi mocnymi stronami Gminy Radziłów jest czyste środowisko naturalne, unikalne walory przyrodnicze, brak przemysłu degradującego środowisko oraz rozwój infrastruktury służącej ochronie środowiska.

Jedną z najważniejszych słabych stron gminy jest brak kanalizacji w większości miejscowości gminy, co znacząco wpływa na stan środowiska naturalnego analizowanego obszaru.

IV. Podstawowe czynniki rozwoju

1. Uwarunkowania wspierające rozwój gminy

Wśród czynników wspierających rozwój gminy wymienić należy; w zakresie struktury funkcjonalno - przestrzennej:

- korzystne położenie gminy
- atrakcyjność położenia w środowisku przyrodniczym (obszar "Zielonych Płuc Polski"),
- położenie części gminy w granicach BNP podnoszącego prestiż i możliwości większej promocji gminy na zewnątrz,
- walory środowiska kulturowego (obiekty o wartościach kulturowych),
- dobra jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- korzystne warunki mieszkaniowe,
- krajobraz mało przekształcony przez człowieka,
- dobrze rozwinięta sieć placówek infrastruktury społecznej;

w zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego:

- położenie gminy w obszarze funkcjonalnym Zielone Płuca Polski,
- zdecydowana dominacja gruntów ornych o dobrej przydatności rolniczej (III-IV klasa),
- występowanie użytków zielonych IV klasy bonitacyjnej w obrębie zmeliorowanych dolin rzecznych, umożliwiających rozwój intensywnej hodowli bydła,
- dobre warunki aerosanitarnie przy braku większych źródeł emisji do powietrza atmosferycznego (podwyższone stężenia pyłów i gazów pojawiają się okresowo w sezonie grzewczym i w sąsiedztwie głównych dróg),

- składowisko odpadów stałych spełniające wymogi sanitarno-ekologiczne wymagane dla tego rodzaju obiektów,
- występowanie kompleksów leśnych umożliwiających organizację różnych form wypoczynku i rekreacji,
- występowanie lasów o znaczących wartościach gospodarczych,
- występowanie kompleksów leśnych o unikalnych walorach klimatycznych i krajobrazowych.

w zakresie środowiska kulturowego:

- występowanie obiektów zabytkowych,
- historia i tradycja regionu.
- w zakresie sfery społecznej:
- korzystne położenie względem ośrodka powiatowego, gdzie występuje koncentracja placówek usługowym o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym,
- występowanie placówek usługowych o znaczeniu lokalnym,
- występowanie pustostanów budynków po szkołach podstawowych do wykorzystania na inne cele,
- korzystne warunki mieszkaniowe,
- duży udział ludności w wieku przedprodukcyjnym.

w zakresie sfery gospodarczej:

- pozarolnicza działalność gospodarcza:
- korzystne warunki do rozwoju usług transportowych,
- nadwyżka siły roboczej,
- występowanie obiektów przydatnych pod działalność produkcyjno - usługową,
- duża aktywność społeczności lokalnej; rolnictwo:
- wysoki wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- duży udział gruntów wysokiej klasy bonitacyjnej,
- wysoki stopień zmeliorowania użytków rolnych, w szczególności użytków zielonych,
- duży udział kompleksów predysponowanych do produkcji roślinnej o wysokiej wydajności, w szczególności roślin o dużych wymaganiach glebowych,
- duży udział gruntów stanowiących własność indywidualną oraz wysoka średnia powierzchnia gospodarstw rolnych a także korzystna struktura wieku właścicieli tych gospodarstw daje możliwość dalszego rozwoju produkcji wysokotowarowej, w szczególności specjalistycznej,

- dobrze rozwinięta specjalizacja produkcji zwierzęcej, w szczególności bydła mlecznego nowoczesnymi metodami;

w zakresie komunikacji:

- przebieg drogi wojewódzkiej,
- zrównoważony stosunek obciążenia ruchem w stosunku do stopnia sieci drogowej.
- w zakresie infrastruktury technicznej:
 - zaopatrzenie w wodę:
 - objęte wodociągami zbiorowymi 32 wsie w oparciu o 4 ujęcia na terenie gminy;
 - wysoki procent zwodociągowania gminy (98%).
- elektroenergetyka:
 - aktualnie dostarczana jest moc i energia elektryczna do odbiorców w ilościach przez nich zapotrzebowanych.

2. UWARUNKOWANIA HAMUJĄCE ROZWÓJ GMINY

Wśród czynników ograniczających rozwój gminy wymienić należy:

w zakresie struktury funkcjonalno - przestrzennej:

- brak odpowiedniej ilości zakładów pracy zapewniających zatrudnienie dla ludności pozarolniczej,
- występowanie zabudowy kolonijnej;
- ograniczenia w zakresie budownictwa na terenach o płytkim zaleganiu wód podskórnych oraz na terenach chronionych;
- wymagająca modernizacji infrastruktura drogowa, część sieci wodociągowej i energetycznej.

w zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego:

- na północy gminy wznoszą się wydmy o nieregularnych kształtach i wysokościach względnych 2-5m,
- nierozwiązana gospodarka ściekowa pomimo, w stosunku do prawie całkowitego zwodociągowania gminy,
- konieczność organizacji systemu zbiórki, selekcji i transportu odpadów stałych,

w zakresie sfery społecznej:

- niższe standardy świadczonych usług na terenach wiejskich,

- duże rozmiary bezrobocia.

w zakresie sfery gospodarczej:

- pozarolnicza działalność gospodarcza:
- położenie gminy w rejonie typowo rolniczym,
- znaczne bezrobocie,

rolnictwo:

- niewystarczający udział naturalnych użytków zielonych w strukturze poszczególnych gospodarstw rolnych,
- niewystarczający poziom szkoleń rolniczych dotyczących prowadzenia gospodarstw rolnych nowoczesnymi metodami i ich opłacalnością,
- niedostateczna infrastruktura obsługi rolnictwa, w szczególności: zbytu i przerobu produktów rolnych,

turystyka:

- brak potencjału w środowisku przyrodniczym i kulturowych do rozwoju turystyki,

leśnictwo:

- brak zasobów przydatnych do rozwoju leśnictwa,
- mało atrakcyjne ukształtowanie powierzchni do rozwoju agroturystyki.

w zakresie komunikacji:

- brak bezpośredniego dostępu do komunikacji kolejowej,

w zakresie infrastruktury technicznej:

- brak rozwiązanej gospodarki ściekowej na terenie gminy, elektroenergetyka:
- konieczność modernizacji i remontów istniejących linii komunalno-oświetleniowych niskiego napięcia
- konieczność zachowania stref ochronnych od istniejących linii napowietrznych.

3. Podstawowe problemy do rozwiązania

Rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej

Rozwiązanie problemu gospodarki wodno-ściekowej stanowi bardzo ważki problem społeczno-gospodarczego i przestrzennego rozwoju gminy. Modernizacja systemów zbiorowego zaopatrzenia w wodę i budowa systemu oczyszczania ścieków z jednej strony wpłynie na podniesienie warunków życia ludności, a z drugiej na poprawę stanu sanitarnego i wzrost konkurencyjności środowiska przyrodniczego poprzez jednoczesną likwidację licznych źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych. Jakość przestrzeni przyrodniczej stanowi, bowiem podstawę dla rozwoju funkcji rolniczej oraz poprawę warunków życia mieszkańców.

Bezrobocie

Bezrobocie stanowi jedną z najważniejszych barier rozwoju i najgroźniejszych zjawisk destabilizujących gospodarkę gminy. W kategoriach społecznych bezrobocie niesie za sobą zagrożenia socjalne w postaci pojawiania się zjawisk patologicznych i kryminogennych.

Brak stabilnej opłacalnej produkcji rolnej ograniczają aktywność zawodową i społeczną oraz podejmowanie inicjatyw gospodarczych na terenach wsi. Brak pozarolniczych miejsc pracy i alternatywnych źródeł utrzymania, przy ogólnych uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych kraju, potęguje proces narastania bezrobocia rejestrowanego i utajonego. Dążenie do łagodzenia skutków bezrobocia poprzez stwarzanie możliwości do przekwalifikowania na inne zawody, stymulowania rozwoju małych firm, wsparcie finansowo - instytucjonalne itp. będzie jednym z najważniejszych działań na rzecz rozwoju Gminy Radziłów.

Niski poziom warunków życia ludności

Gmina Radziłów należy do obszarów województwa podlaskiego o relatywnie niskim poziomie i warunkach życia ludności przejawiających się słabym stopniem wyposażenia osadnictwa wiejskiego w podstawowe elementy infrastruktury technicznej i społecznej. Wyrównywanie istniejących dysproporcji w relacjach wieś-miasto i województwo podlaskie - kraj warunkować będzie dalszy rozwój społeczno-gospodarczy obszaru gminy.

Rolnictwo

Analiza sytuacji na obszarach wiejskich i w rolnictwie, wskazuje najważniejsze problemy dotyczące również struktur lokalnych, które należy rozwiązać w celu poprawy sytuacji rolników oraz w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej. Część problemów wynika z historycznych uwarunkowań, a część z wdrożenia gospodarki rynkowej. Podstawowe z nich to:

- niedostosowanie wielkości i jakości produkcji do wymogów odbiorców oraz powiązań pomiędzy jednostkami skupowymi, przetwórstwem i producentem surowców rolnych w całym sektorze rolno-spożywczym,
- brak środków finansowych na wsparcie rolnictwa i obszarów wiejskich,
- niedoinwestowanie większości gospodarstw rolnych i niski poziom dochodów rolników ograniczający popyt na towary i usługi pozarolnicze,
- problemy wynikające z niewłaściwej polityki rolnej państwa dotyczą przede wszystkim trudności ze zbytem produktów rolnych, nieopłacalności produkcji rolnej oraz niekorzystnych warunków kredytowych,
- ograniczone wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego na rozwój agroturystyki i rolnictwa ekologicznego.

V. Planowane zadania i projekty inwestycyjne w okresie 2017-2027

Przebudowa dróg gminnych w Gminie Radziłów

Przewidywany okres realizacji: lata 2017-2027

Oczekiwane rezultaty: zwiększenie długości zmodernizowanych dróg o 10 km

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, PROW, LGD

Nakłady do poniesienia: 10 000 000 zł

Drogi:

Nr drogi:

• Dębówka	104150 B
• Konopki	104149B
• Rydzewo Szlacheckie	104137B, 162705B
• Zakrzewo	104139B, 104138B,
• Klimaszewnica-Szczudra	104158B, 162714B, 162717B

- Brodowo 104151B, 162997B
- Kownatki 162519B, 162518B, 162520B, 162521B
- Kieljany 104157B
- Karwowo 104131B
- Okrasin 162504B, 162653B, 104132B
- Szlasy 104156B
- Brychy 162503B
- Czachy 162745B
- Sośnia 162721B, 162528B, 162529B, 162722B
- Słucz 104153B, 162515B,
- Zakrzewo
- Glinki

Współpraca z Zarządem Dróg Powiatowych w Grajewie w zakresie przebudowy dróg powiatowych biegnących na terenie Gminy Radziłów. Współpraca w zakresie przebudowy skrzyżowań dróg powiatowych z drogami gminnymi

Przewidywany okres realizacji: lata 2017-2026

Oczekiwane rezultaty: poprawa stanu dróg powiatowych biegnących na terenie Gminy Radziłów, poprawa sieci komunikacji drogowej w Gminie

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, PROW, LGD

Nakłady do poniesienia: 5 000 000 zł

Nr dróg:

1812 B, 1817 B, 1820B, 1821 B, 1822 B, 1834 B, 1836 B, 1966 B, 1837 B.

Współpraca z Podlaskim Zarządem Dróg Wojewódzkich w Białymstoku w zakresie przebudowy drogi wojewódzkiej nr 668 biegnącej na terenie Gminy Radziłów. Współpraca w zakresie przebudowy skrzyżowań tejże drogi z drogami gminnymi

Przewidywany okres realizacji: lata 2017-2026

Oczekiwane rezultaty: poprawa stanu drogi wojewódzkiej nr 668 biegnącej na terenie Gminy Radziłów, poprawa sieci komunikacji drogowej w Gminie

Instytucje i podmioty uczestniczące: PZDW w Białymstoku, Gmina Radziłów

Nakłady do poniesienia: ok. 16 000 000 zł

Nr dróg: woj. 668

Współpraca z Gminą Przytuły w zakresie przebudowy dróg dojazdowych do msc. Mikuty, położonych na terenie Gminy Przytuły.

Przewidywany okres realizacji: lata 2017-2022

Oczekiwane rezultaty: poprawa stanu dróg dojazdowych do msc. Mikuty.

Instytucje i podmioty uczestniczące: Gmina Przytuły, Gmina Radziłów, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: ok. 3 000 000 zł

Budowa sieci wodociągowej do kolonistów i przydomowych oczyszczalni ścieków

Przewidywany okres realizacji: 2018-2021

Oczekiwane rezultaty: sieć wodociągowa o długości 12,327 km oraz 33 przyłącza

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

Nakłady do poniesienia: 900 000 zł

Budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków

Przewidywany okres realizacji: po 2016 r.

Oczekiwane rezultaty produkt: 50 przyzagrodowych oczyszczalni; rezultat: wzrost ilości gospodarstw objętych oczyszczaniem ścieków o 50 szt.

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

Nakłady do poniesienia: 1 350 000 zł

Przebudowa stacji uzdatniania wody w miejscowości Radziłów

Przewidywany okres realizacji: 2016-2019

Oczekiwane rezultaty: Uzyskanie wody odpowiadającej obowiązującym normom;

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

Nakłady do poniesienia: 2 500 000 zł

Przebudowa stacji uzdatniania wody w miejscowości Święcienin

Przewidywany okres realizacji: 2018-2022

Oczekiwane rezultaty: uzyskanie wody odpowiadającej obowiązującym normom;

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

Nakłady do poniesienia: 1 200 000 zł

Przebudowa stacji uzdatniania wody w miejscowości Slucz

Przewidywany okres realizacji: 2016-2018

Oczekiwane rezultaty: uzyskanie wody odpowiadającej obowiązującym normom;

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru,

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

Nakłady do poniesienia: 2 000 000 zł

Budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej w miejscowości Slucz

Przewidywany okres realizacji: 2017 - 2026

Oczekiwane rezultaty: oczyszczalnia o przepustowości 40 m³/d, sieć kanalizacyjna o długości 3 km, 120 przyłączy

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

Nakłady do poniesienia: 4 000 000 zł

Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Okrasin

Przewidywany okres realizacji: 2016 – 2020

Oczekiwane rezultaty: sieć kanalizacji o długości 1,0 km; 20 przyłączy

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

Nakłady do poniesienia: 1 500 000 zł

Modernizacja oczyszczalni ścieków w Radziłowie

Przewidywany okres realizacji: 2018 – 2026

Oczekiwane rezultaty: spełnianie wymogów dotyczących gospodarki ściekowej i sanitacyjnej

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

Nakłady do poniesienia: 4 000 000 zł

Rozbudowa systemu selektywnej zbiórki odpadów,

Przewidywany okres realizacji: 2016-2020

Oczekiwane rezultaty: wybudowanie magazynu na posegregowane odpady, wydłużenie czasu eksploatacji wysypiska w wyniku zmniejszenia ilości odpadów.

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

Nakłady do poniesienia: 100 000 zł

Modernizacja, przebudowa lub rozbudowa targowicy wiejskiej w Radziłowie

Przewidywany czas realizacji: 2017 - 2018.

Oczekiwane rezultaty: wykorzystanie infrastruktury gminnej dla podniesienia standardu życia mieszkańców, dywersyfikacja dochodów mieszkańców gminy, promocja lokalnych produktów i usług, zwiększenie obrotów handlowych na targowicy

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 1 000 000 zł

Modernizacja parku w miejscowości Stucz

Przewidywany okres realizacji: 2018 - 2020

Oczekiwane rezultaty: poprawa estetyki miejscowości

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 250 000 zł

Budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Glinki

Przewidywany okres realizacji: 2018-2020

Oczekiwane rezultaty: poprawa jakości życia mieszkańców

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, środki zewnętrzne

Nakłady do poniesienia: 1 500 000 zł

Nakłady do poniesienia: 800 000 zł

Modernizacja stadionu w miejscowości Radziłów

Przewidywany okres realizacji: 2020-2024

Oczekiwane rezultaty: przeciwdziałanie marginalizacji obszarów wiejskich jak również poprawa warunków aktywności fizycznej dzieci, poprawa kondycji fizycznej i zdrowia dzieci oraz młodzieży.

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy

Nakłady do poniesienia: 500 000 zł

Wydawanie gminnego informatora „Nasza Gmina”

Przewidywany okres realizacji: 2016-2026

Oczekiwane rezultaty: podniesienie świadomości społeczeństwa

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 96 000 zł

Termomodernizacja budynków komunalnych:

Przewidywany okres realizacji: po 2018 r.

Oczekiwane rezultaty: Oszczędność energii, osiągnięcie efektu ekologicznego

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy

Nakłady do poniesienia: 350 000 zł

Modernizacja parku w miejscowości Radziłów

Przewidywany okres realizacji: 2013 – w toku.

Oczekiwane rezultaty: poprawa estetyki miejscowości

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

Nakłady do poniesienia: 1 000 000 zł

Utworzenie Centrum Informacji we Mścichach

Przewidywany okres realizacji: po 2018 r.

Oczekiwane rezultaty: Podniesienie atrakcyjności miejscowości

Instytucje i podmioty uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 80 000 zł

Ustawienie placu zabaw w miejscowości Karwowo

Przewidywany czas realizacji: 2017 - 2021 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności miejscowości

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 41 000 zł

Zagospodarowanie terenu wokół budynku komunalnego w msc. Klimaszewnicy

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2021 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności miejscowości

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 80 000 zł

Zagospodarowanie terenu na działce nr 575 we wsi Łoje Awissa

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2021 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności miejscowości

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 50 000 zł

Modernizacja placu zabaw w miejscowości Wypychy

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2021 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności miejscowości

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 50 000 zł

Modernizacja placu zabaw w miejscowości Radziłów na działce nr 1444

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2021 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności miejscowości

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 50 000 zł

Wyznaczenie i urządzenie terenu rekreacji w Mścichach

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2021 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności miejscowości

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 50 000 zł

Wyznaczenie i urządzenie terenu rekreacji w Radziłowie na działkach nr 1220/1, 1225/4

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2021 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności miejscowości

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 50 000 zł

Ustawienie placu zabaw w miejscowości Glinki

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2021 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności miejscowości

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 30 000 zł

Wyznaczenie i urządzenie terenu rekreacji w Kieljanach

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2021 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności miejscowości

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 50 000 zł

Rozbudowa świetlicy w miejscowości Karwowo przeznaczonej do funkcji rekreacyjnej lub produkcyjno – usługowej

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2022 r.

Oczekiwane rezultaty: wykorzystanie infrastruktury gminnej do podniesienia standardu życia mieszkańców

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 500 000 zł

Budowa świetlicy w miejscowości Świącienin przeznaczonej do funkcji rekreacyjnej lub produkcyjno – usługowej

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2022 r.

Oczekiwane rezultaty: wykorzystanie infrastruktury gminnej do podniesienia standardu życia mieszkańców

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 600 000 zł

Modernizacja świetlicy w miejscowości Mścichy przeznaczonej do funkcji rekreacyjnej lub produkcyjno – usługowej

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2022 r.

Oczekiwane rezultaty: wykorzystanie infrastruktury gminnej do podniesienia standardów życia mieszkańców, dywersyfikacja dochodów mieszkańcom gminy

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia:

Modernizacja świetlicy w miejscowości Okrasin przeznaczonej do funkcji rekreacyjnej lub produkcyjno – usługowej

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2022 r.

Oczekiwane rezultaty: wykorzystanie infrastruktury gminnej do podniesienia standardów życia mieszkańców, dywersyfikacja dochodów mieszkańcom gminy

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 400 000 zł

Modernizacja świetlicy w miejscowości Zakrzewo przeznaczonej do funkcji rekreacyjnej lub produkcyjno – usługowej

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2022 r.

Oczekiwane rezultaty: wykorzystanie infrastruktury gminnej do podniesienia standardów życia mieszkańców, dywersyfikacja dochodów mieszkańcom gminy

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 400 000 zł

Przeznaczenie budynku po zlewni mleka w miejscowości Łoje-Awissa do celów użyteczności publicznej

Przewidywany czas realizacji: od 2018 r.

Oczekiwane rezultaty: wykorzystanie infrastruktury gminnej dla podniesienia standardu życia mieszkańców, dywersyfikacja dochodów mieszkańców gminy

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 1 000 000 zł

Wyznaczenie szlaku kajakowego Rydzewo Pieniążki – Brzostowo (gm. Jedwabne)

Przewidywany czas realizacji: od 2017 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności turystycznej Gminy Radziłów

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 30 000 zł

Wyznaczenie ścieżki rowerowej trasą doliny Biebrzy i doliny Wissy

Przewidywany czas realizacji: od 2017 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności turystycznej Gminy Radziłów

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 40 000 zł

Wyznaczenie ścieżki rowerowej trasą Goniądz- Klimaszewnica-Karwowo-Radziłów

Przewidywany czas realizacji: od 2017 r.

Oczekiwane rezultaty: podniesienie atrakcyjności turystycznej Gminy Radziłów

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 80 000 zł

„Przedszkole przyjazne dzieciom – rozwój przedszkoli w gminie Radziłów”

Przewidywany czas realizacji: 2016 – 2020

Oczekiwane rezultaty: Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia i szkolenia

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 450 000 zł

Montaż kolektorów słonecznych mieszkańcom Gminy Radziłów

Przewidywalny czas realizacji: 2017 – 2019 r.

Oczekiwane rezultaty: wykorzystanie infrastruktury gminnej dla podniesienia standardu życia mieszkańców

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 2 200 000 zł

Montaż odnawialnych źródeł energii – ogniwa fotowoltaiczne mieszkańcom Gminy Radzilów

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2022 r.

Oczekiwane rezultaty: wykorzystanie infrastruktury gminnej dla podniesienia standardu życia mieszkańcom

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 5 000 000 zł

Wymiana pieców węglowych w domach mieszkalnych na terenie Gminy Radzilów

Przewidywany czas realizacji: 2017 – 2026 r.

Oczekiwane rezultaty: ograniczenie niskiej emisji; redukcja zjawiska smogu

Instytucje uczestniczące: Urząd Gminy, fundusze strukturalne

Nakłady do poniesienia: 5 000 000 zł

4. Określenie kryteriów kolejności projektów

Kolejność realizacji projektów w poszczególnych latach została ustalona z uwzględnieniem możliwości spełnienia przez projekt n/w kryteriów:

kryteria formalne projektu

- możliwość złożenia kompletnego wniosku z kompletem załączników (spełnienie warunków formalnych)
- właściwa wartość projektu- całkowita wartość zadania poniżej 1 mln euro
- możliwość uzyskania dofinansowania z EFRR na realizację projektu

kryteria merytoryczne i techniczne projektu

- spójność projektu z celami działania określonymi w ZPORR

- trwałość projektu (sposób zarządzania projektem po jego wykonaniu przez okres 5 lat)
- wpływ projektu na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej obszaru objętego projektem oraz stworzenie warunków do wzrostu zatrudnienia
- wskaźniki osiągnięcia celów projektu
- możliwość realizacji w okresie 2016-2027 - wykonalność techniczna
- wskaźniki ekonomiczne i finansowe
- wpływ na politykę ochrony środowiska
- wpływ na politykę równych szans

oczekiwane rezultaty

- stworzenie warunków do rozwoju drobnej przedsiębiorczości w rejonie projektu
- polepszenie warunków komunikacji dla mieszkańców w obszarze projektów
- zmniejszenie kosztów utrzymania i eksploatacji po wykonaniu inwestycji
- poprawa stanu środowiska naturalnego

5. Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy

Działanie Gminy Radziłów ma na celu wzmocnienie otoczenia rolnictwa i stworzenia warunków do rozwoju przemysłu rolno-spożywczego i nowoczesnej produkcji rolnej. Jako cel niezbędny do osiągnięcia tego jest stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości z wykorzystaniem kapitału lokalnego i zewnętrznego. Można to osiągnąć poprzez realizację inwestycji w zakresie gospodarki wodno-ściekowej na terenie wsi, uregulowanie gospodarki odpadami, stworzenie warunków do rozwoju turystyki i wypoczynku poprzez m.in. stworzenie bazy turystyczno- wypoczynkowej oraz wykorzystanie pokaźnego potencjału walorów przyrodniczych. Kluczową rolę odgrywać będzie poprawa stanu dróg i połączeń komunikacyjnych w skali lokalnej, przy jednoczesnym wykorzystaniu atrakcyjnego położenia gminy w obrębie atrakcyjnego przyrodniczo i potencjalnie też turystycznie, obszaru Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Wymienione cele można osiągnąć poprzez działania na rzecz:

- przeciwdziałania marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów wiejskich gminy,
- zwiększenia atrakcyjności obszarów wiejskich dla inwestorów lokalnych i inwestorów zewnętrznych,
- aktywizacji lokalnej społeczności poprzez szkolenia i działania na rzecz wyzwolenia lokalnego potencjału przedsiębiorczości i zaangażowania mieszkańców do działań na rzecz przezwyciężenia trudności ekonomicznych (ulgi podatkowe, pomoc w zakładaniu działalności gospodarczej, doradztwo),
- rozwoju społeczeństwa informacyjnego
- wzrostu mobilności zawodowej mieszkańców gminy poprzez lepszy dostęp do informacji i ułatwianie inwestycji,
- podniesienie poziomu inwestycji lokalnych,
- tworzenia warunków do dywersyfikacji działalności gospodarczej poprzez stworzenie mieszkańcom możliwości aktywności w różnych, nieraz odległych od siebie dziedzinach po to aby straty poniesione w jednej móc zrekompensować zyskami osiągniętymi w innej branży
- wzrostu kreatywności w zakresie poszukiwania pozarolniczych źródeł utrzymania (szkolenia, seminaria, doradztwo)
- tworzenia przyjaznego środowiska dla rozwoju mikroprzedsiębiorstw (doradztwo, przyjazna dla przedsiębiorców polityka gminy)
- realizowania polityki równych szans - czyli uwzględnienie w procesie realizacji poszczególnych projektów interesu grup społecznych znajdujących się w trudniejszej sytuacji:
- osób niepełnosprawnych (np. łamanie barier architektonicznych podczas inwestycji w zakresie modernizacji dróg),
- kobiet (poprawa sytuacji kobiet na rynku pracy - np. poprzez rozwój agroturystyki na obszarach wiejskich, samozatrudnienie poprzez stworzenie bazy do rozwoju turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych terenu)
- korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (aktywizacja grupy bezrobotnych przy pracach inwestycyjnych , tworzenie nowych miejsc pracy)

Działania powyższe związane są z koniecznością dokonania inwestycji. Część zadań inwestycyjnych może być realizowana z udziałem środków zewnętrznych m.in. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w programach operacyjnych np.

Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego i Sektorowych Programach Operacyjnych, a także Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem realizacji Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego w ramach Priorytetu 3 - Rozwój lokalny w Działaniu 3.1 - Obszary wiejskie jest wykorzystanie potencjału ekonomicznego, turystycznego, kulturowego, historycznego i przyrodniczego w celu zwiększenia atrakcyjności obszarów wiejskich dla inwestorów lokalnych i zewnętrznych.

W ramach Działania 3.1 - Obszary wiejskie do realizacji przewiduje się projekty inwestycyjne wynikające z PRL.

W PRL ujęte zostały projekty i zadania planowane do realizacji w okresie 2017-2027 przewidziane do współfinansowania z udziałem środków RPO WP oraz budżetu gminy.

6. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Planu Rozwoju Lokalnego

Realizacja projektów z zakresu rozwoju infrastruktury technicznej będzie miała bezpośredni pozytywny wpływ na środowisko przyrodnicze, zmniejszy się ilość zanieczyszczeń odprowadzanych do wód ze źródeł komunalnych, zmniejszy się negatywne oddziaływanie odpadów na środowisko przyrodnicze, poprawią się warunki komunikacji drogowej, zwiększy się przejezdność ulic i dróg.

Zrealizowany projekt inwestycyjny będzie analizowany pod kątem osiągnięcia n/w wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania. W poniższej tabeli zestawiono proponowane rodzaje wskaźników dla różnych rodzajów zadań oraz sposób ich pomiaru.

Wskaźniki	Jednostka miary	Sposób pomiaru	Stan na koniec 2027 r.
WSKAŹNIKI PRODUKTU			---
Długość zmodernizowanych dróg gminnych	km	lustracja miejscowa	10 (zmiana względem stanu z 2016)
Długość sieci wodociągowej	mb	j.w.	1000

Długość sieci kanalizacji sanitarnej	mb	j.w.	6000
Liczba zgazyfikowanych miejscowości	msc.	j.w.	15
Ilość zmodernizowanych SUW	szt.	j.w.	co najmniej 2-3
Liczba nowych obiektów turystycznych i informacyjnych	szt.	j.w.	1
Długość wybudowanych ścieżek rowerowych i kajakowych	km	j.w.	zależnie od potrzeb
Ilość zainstalowanych przydomowych oczyszczalni ścieków	szt.	j.w.	100
Długość zmodernizowanych linii energetycznych	km	j.w.	5
Liczba oddanych do użytku zbiorczych oczyszczalni ścieków	szt.	j.w.	2
Liczba wydawanych tytułów informacyjnych	szt.	j.w.	1
Liczba zmodernizowanych, rozbudowanych lub przebudowanych targowic wiejskich	szt.	j.w.	1
Liczba wybudowanych elektrowni	szt.	j.w.	1
Liczba wybudowanych basenów odkrytych	szt.	j.w.	1
Liczba zlikwidowanych miejsc nieprzeznaczonych do składowania odpadów tzw. „dzikich wysypisk odpadów”	szt.	j.w.	10
WSKAŹNIKI REZULTATU			
Ilość nowopodłączonych gospodarstw domowych do wodociągu i sieci kanalizacyjnej	szt.	Statystyka gminna	
Stosunek ilości budynków podłączonych do wodociągu, sieci kanalizacyjnej względem wszystkich budynków	%	Statystyka gminna	
Wskaźnik powierzchni dróg objętych modernizacją	%	Statystyka gminna i powiatowa	
Skrócenie czasu przejazdu	min.	Statystyka gminna i powiatowa	
Obniżenie kosztów napraw nawierzchni	zł	Statystyka gminna	
Zmniejszenie liczby wypadków drogowych	wyp./rok	Statystyka policyjna	
Zmniejszenie opłat za korzystanie ze środowiska wskutek gazyfikacji Gminy	%	Statystyka gminna	
Ilość oczyszczonych ścieków w wyniku powstania oczyszczalni ścieków	m ³	Statystyka gminna	
Obniżenie kosztu jednostkowego oczyszczania ścieków	zł/m ³	Statystyka gminna	

Zmniejszenie ilości „dzikich składowisk śmieci”	%	Statystyka gminna, statystyka WIOŚ
WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA		
Ilość osób korzystających z sieci wodociągowej, gazowej, kanalizacyjnej	szt.	Statystyka gminna
Polepszenie stanu środowiska naturalnego (ilość ścieków, wielkość emisji zanieczyszczeń)	%	Statystyka gminna
Wielkość migracji	os.	Statystyka gminna, GUS
Wzrost poziomu życia mieszkańców	%	Badania ankietowe
Wskaźnik poprawy jakości dróg w wyniku modernizacji lub przebudowy	%	Badania ankietowe
Spadek emisji związków CO ₂ , SO ₂ , NO ₂	mg/m ³	Badania WIOŚ
Wzrost zdrowotności mieszkańców	%	Statystyka gminna
Ilość powstałych lub utrzymanych miejsc pracy	szt.	Statystyka gminna
Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej	%	Badania ankietowe
Polepszenie stanu środowiska naturalnego	%	Badania WIOŚ

Monitorowanie wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania będzie dokonywane raz w roku na etapie oceny PRL na podstawie danych:

- danych statystycznych uzyskanych z GUS i Powiatowego Urzędu Pracy,
- danych z gminnej ewidencji działalności gospodarczej w gminie Radziłów, dotyczącej drobnej przedsiębiorczości
- innych dostępnych opracowań pozwalających na monitorowanie wskaźników rezultatu

7. Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie województwa

Obszary działania przewidziane w Planie Rozwoju Lokalnego wynikają z polityki zawartej między innymi w:

1. Planie na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju Ministerstwa Rozwoju, przedstawionego przez wicepremiera Mateusza Morawieckiego, przyjętego w uchwale Rady Ministrów dnia 16 lutego 2016 r. :

„Zrównoważony rozwój społeczny i regionalny to położenie nacisku na włączenie w procesy rozwojowe nie tylko aglomeracji, ale także mniejszych miast i obszarów wiejskich. Oznacza to m.in.: prowadzenie skutecznej polityki regionalnej na rzecz spójności, przeciwdziałanie powstawaniu obszarów wykluczenia oraz niwelowanie różnic w dostępie mieszkańców Polski do usług publicznych i rynku pracy. Konieczne są też programy ożywienia małych miast, rozwój rynków lokalnych oraz promowanie przedsiębiorczości i mobilności zawodowej zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich z wykorzystaniem potencjałów lokalnych i subregionalnych gospodarek. Należy postawić również na poprawę infrastruktury i dostępności transportowej obszarów wiejskich, a także żywotne, wielofunkcyjne rodzinne gospodarstwa rolne i promowanie pracy na odległość.”

2. Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego:

- Cel Strategiczny A: *„Podniesienie konkurencyjności województwa podlaskiego poprzez rozbudowę i modernizację infrastruktury’*
- Cel Strategiczny D: *„Rozwój rolnictwa oraz wsparcie obszarów wymagających aktywizacji zagrożonych marginalizacją’*

3.Strategii Rozwoju Powiatu Grajewskiego

- cel A: *Powiat grajewski regionem sprawnego zarządzania, tworzącego konkurencyjne warunki rozwoju przedsiębiorczości gospodarczej;*
- cel C: *Powiat grajewski obszarem ochrony, wzbogacania oraz racjonalnego wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego dla celów rozwoju turystyki;*
- cel F: *Powiat grajewski obszarem rozwoju infrastruktury technicznej oraz podniesienia jej funkcjonalności i korzyści dla mieszkańców powiatu*

VI. System wdrażania

Jednostką bezpośrednio odpowiadającą za monitorowanie i wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego (PRL) Gminy Radziłów 2017 - 2027 jest Rada Gminy Radziłów.

PRL Gminy Radziłów 2017 – 2027 będzie wdrażany i realizowany przez Wójta Gminy Radziłów.

System wdrażania PRL obejmuje:

- konsultacje społeczne w zakresie przyjmowania do realizacji nowych zadań organizacyjnych i inwestycyjnych,
- przygotowanie dokumentacji projektowo - kosztorysowej dla inwestycji ujętych w planie Z składanie wniosków aplikacyjnych o przyznanie dofinansowania ze środków EFRR,
- realizację inwestycji zgodnie z określonymi wymogami,
- po zakończeniu inwestycji monitorowanie i raportowanie wydatków i efektów rzeczowych projektu, przedkładanie Komisjom Rady Gminy raportów i informacji z przebiegu realizacji zadań umieszczonych w PRL,
- ewaluację osiągniętych celów, analiza możliwych zmian w zaplanowanych działaniach dla lepszej realizacji postawionych celów.

VII. Metody monitorowania, oceny i konsultacji społecznych.

Monitorowanie jest to proces systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych. Monitoring dostarcza informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania zaplanowanych działań.

W Gminie Radziłów monitoring prowadzony będzie w zakresie rzeczowym i finansowym.

Monitoring rzeczowy polegał będzie na gromadzeniu skwantyfikowanych (mierzalnych) danych obrazujących postęp we wdrażaniu programu oraz umożliwienie oceny jego wykonania w odniesieniu do celów zapisanych w PRL i będzie prowadzony w trzech płaszczyznach:

- wskaźniki produktu
- wskaźniki rezultatu
- wskaźniki oddziaływania

Monitoring finansowy obejmował będzie dane finansowe realizacji projektów, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków w

oparciu o raporty okresowe obrazujące wysokość wkładu finansowego pochodzącego ze środków publicznych.

1. System monitorowania Planu Rozwoju Lokalnego

Jednostką bezpośrednio odpowiadającą za monitorowanie i wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Radziłów 2017 - 2027 jest Rada Gminy Radziłów.

W pracach związanych z monitorowaniem i oceną Planu Rozwoju Lokalnego mogą brać udział również zewnętrzni eksperci oraz przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego i Urzędu Wojewódzkiego.

Przedmiotem oceny i monitorowania przez Radę Gminy winna być zgodność PRL z Programami Operacyjnymi i zapisami w dokumencie podstawowym strategii.

Jednostka monitorująca ma również prawo wnosić wnioski do Wójta dotyczące podziału zadań na poszczególne jednostki organizacyjne i osoby fizyczne.

Plan Rozwoju Lokalnego może być uzupełniany o kolejne zadania, które wynikają bezpośrednio ze zmian w Programach Operacyjnych dokonywanych na wniosek Komisji Gospodarki, Budżetu i Finansów oraz zespołu zadaniowego ds. rozwoju lokalnego.

2. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi.

Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem otwartym i będzie uzupełniany poprzez wpis nowych zadań organizacyjnych i inwestycyjnych co najmniej raz w roku kalendarzowym w okresie projektowania budżetu.

Wszelkie postulaty i wnioski przedsięwzięć inwestycyjnych do PRL przyjmuje Wójt Gminy Radziłów.

Postulaty do PRL oraz wnioski składać mogą także radni, stowarzyszenia i nieformalne grupy mieszkańców, organizacje powiązane z budżetem Gminy, w tym również spółki prawa handlowego.

3. Public Relations planu

O terminie i trybie rozpoczęcia przyjmowania wniosków i postulatów od mieszkańców, organizacji powiązanych z budżetem Gminy oraz spółek prawa handlowego i kryteriach kwalifikacji zadań do PRL informuje Wójt Gminy Radziłów zamieszczając taką informację na stronie internetowej Urzędu.

Monitorowanie przez Komisję Gospodarki, Budżetu i Finansów będzie spójne z zasadami monitorowania i raportowania przez jednostkę wdrażającą zadanie.

Przewodniczący Rady Gminy Radziłów

Wójt Gminy Radziłów